

Hatodik évi folyam.

Pest, július 31-én 1859.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. új pénzben. — A Vasárnapi Ujságra a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félévre 10 ft., július–septemberre 5 ft. új pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Dugonics András.

(1740–1818.)

Vitézek életével és viselt dolgaival foglalkozik ma a világ. Mi is egy *bajnok* tiszteletreméltó képét hozzuk ismét a jeles érdem-csarnokába. — Itt van *Dugonics András!* Épen most mult el halálának évnapja. Illő, hogy megünnepeljük emlékeztünkben.

Csatár volt ő is, az érdem csillaga ragyog fényes nevén.

A magyar nyelv és nemzeti-ség volt a szentelt zászló, melyért vivni szállott, melyet védelmezett végső lehelletig. — S érdemjele? . . . minden igaz magyar jóemlékezete.

Az ország legmagyarabb megyéjében, Szegeden születve (1740. október 17.) tanulmányait is ott kezdé; s mind tudományos, mind erkölesi tekintetben a legjobb nevelésben részesítve, esze és szive mivelődésével egy arányban fejlődött és szilárdult hazája iránti szerelme is. Tizenhat éves korában a *piaristák* közé lépett.

A bölcsészetet N.-Károlyban, a hittant Nyitrán végezve, a tanulóból tanár lön. — Erdélyben költészetet és ékesszólást, Nyitrán philosophiát tanított a növendék-papságnak.

Eközben történt, hogy a franciskánus Ganganelliből pápává lett XIV. Kelemen, 1773. július 21. aláírta ama nevezetes „Dominus ac redemptor noster” bullát, melylyel a *jézsuiták eltöröltettek*. Még azon év aug. 16-án Olaszországon és sept. 14-kén Magyarországon is végrehajtatott a rend feloszlatása; s ezzel, egyebek közt a nagyszombati egyetem is tanárok nélkül maradt. A királyné nem ajánlás útján akarta betölteni a megürült katedrákat, hanem mérték alá állította a képességeket, a mint illik, s

Dugonics, a mathesis tanszékére, a királyi vizsgáló-bizottmány által, legméltóbbnak íteltetett. — 1774-ben már ott látjuk őt, mint királyi oktatót, a legnagyobb szorgalommal és buzgósággal működni a haza reményei, az ifjúság nevelésében.

Harmincznégy éven keresztül ült e szép polezon, a midőn egészsége hanyatlásával, (1808.) visszavonult szülőföldre, hol, kizárólag irodalmi foglalkozással töltött tíz év után, 78 éves korában, pihenni szállt a sirba. (1818. július 25-én.)

Dugonics, mint ember és tanító, egyike volt a legszeretetre-méltóbb egyéniségeknek. A beszédességre hajló ajkak nyájasága, a jóságot tükröző szemek vidor tekintete, s az a derült homlok, mellynek márványára sem a gond, sem az idő, barázdát vésní nem tudott: a jó szív és tiszta léleknek, a becsületes és szilárd jellemnek voltak világos bizonyosságai.

Dugonics irodalmi munkássága, oly szoros összefüggésben áll a *korral*, mellyben élt, hogy *ennek* ismerete nélkül, nem vagyunk képesek eléggé méltányolni *amást*.

Mit érne például, egyszerűen azt tudnunk, hogy ő *mathesist* irt?

De ha tudjuk, hogy *első* volt, ki magyar mennyiségtant adott ki, és pedig *akkor* adott, midőn a latin nyelvet iskolák és tanácstermekből egyaránt kiküszöbölni akaró ama lángeszű fejede-

lem kérdésére, a m. udvari kancellária akként nyilatkozott, hogy „a magyar nyelv még sokkal fejletlenebb, s az országban nem oly közönséges, hogy az a közügyvitel és oktatás nyelvét tétethessék”: — akkor inkább képesek leszünk e bátor föllépés hordere-

DUGONICS ANDRÁS.

jét s rendkívüliségét megítélni, s inkább megfogható lesz előttünk a derék szepesi kanonok és apát, *Molnár János* elragadtatása, ki a magyar mathesis megjelenésén ez üdvözlő versekre fakadt:

Meglett a mit régen vártam,
A tudomány fénye
Szinte hazánk élő nyelven
Dicsőségre lépe stb

A „*Tudakosság IV. könyvére*“ megdönthetetlen czáfolatot írt a királyi oktató, a helyt. kormányzásoknak 1784. majus 18-án a megyékhez indított azon körlevelére, mellyben az állított, hogy „a latin nyelv használatával eléggé bizonyítja a nemzet, hogy vagy nincs saját nyelve, vagy azon írni olvasni a polgárok nem tudnak, s gondolataikat írásba foglalni csak a latin nyelvben jártas tudósok képesek.“ Kézzel fogható példát akart adni az ellenkezőre, s meggyőzni, hogy ha azon tudományt, mellyről azon időben még igen kevesen gondolkoztak, lehet magyar köntösbe öltöztetni: mennyivel inkább lehetséges, a közönségesebb és könnyebbeket is magyarul kiadni és tanítani.

Azonban, a föllegek mind sűrűbben tornyosultak a magyar fölött. Könnyen megtörténhetett volna akkor, hogy nyelve az élők sorából kitöröltetik.

Dugonics lelke összereszkedett. A lángba borult *Vesztá* diploma s *Metellus* emléke támadt föl lelkében, és elhatározá, — hogy a nemzet palládiumát megmentendi.

A vállalat merészségét be kell látnunk, mihelyt ama kor viszonyai fölött széttekintünk. A hatalmasok vélekedését és akaratát az imént láttuk. Főurainkra támaszkodni mitsem lehet; — a történetírónál van rólok följegyezve, miszerint az előbb nemzeti nyelvben, szokásaiban és népeességében olly büszke, s ezeket olly féltékenyen őrzött aristokratia, sajátos jelleméből mindinkább kivetkezett, s nemzetiségével erkölcsi erejét is elvesztegette. — A nemzet dereka, — és így legerősebb része, — a nép, nem volt még elsatnyulva, az igaz, s erre ébresztőleg hatni, ezt zászló alá gyűjteni, lehetett csak az egyetlen mód, nyelvünk megmentésére. Ámde nem volt, a ki hozzá leereszkedjék. Azon idők írói még nem tartották érdemesnek, szóba állani a néppel. Föllengős utakon, idegen példányok után jártak.

Dugonics volt itt is a legelső! A töretlen uton a nép közé lépett.

A költészet addigi formáit és tárgyait, e téren természetesen nem használhatta. Új mód szerint, új anyagból új alakokat kelle teremtenie czéljához.

Dugonics nem rettent vissza a nehézségektől. Lelkének ereje mint a pálma, nemhogy megtört volna, de még nőtt a terhek alatt. El is érte, a mire törekedett.

Megvetvén a népies költészet alapját, új irányt s nagyobb kiterjedést adott az irodalomnak egyfelől, másfelől pedig, — a mi főczélja volt, — a nép nagy tömegében a hazafiai érzést, a nemzeti büszke öntudatot, a legüdvösebb sikerrel élesztette és táplálta.

A rendkívüli hatást, mellyet munkáival előidézt, megítélhetjük onnan, hogy „*Etelka*“, „*Arany pereszke*“, „*Jolánka*“ és „*Cseres*“ czimű reg. nyei olly kedvességgel fogadtattak (ugyanazon polgárok által, kikről főntebb mondva volt, hogy „magyarul írni, olvasni nem tudnak“), hogy némelyikből három kiadás is elfogyott.

Nem is csoda, hogy így volt.

Dugonics, munkái mindegyikében a magyar név dicsőítését tüzte maga elé irányul, s e célra a legszerencsésebb tapintattal, a leghathatósabb forrást, a *hazai történeteket* használta; s hogy ezeket minél inkább terjeszthesse, ismertetésükre annyira minden módot és alkalmat felhasznált, hogy még az „*Argonauták*“ ról írt könyvében is tudott részt találni *Almos* viselt dolgainak előhordására. Nem elégedett pedig még azzal, hogy a magyar történetet csak könyvekben népszerűsítse. Fölkereste e végből a színpadot is. „*Toldi Miklós*“, „*Etelka Karjelben*“, „*Bátori Mária*“ és „*Kun László*“ drámáit 1790–94-ben adta ki.

Fáradni nem tudó munkássága nem lelt határt a dolgozószoba falai közt. Esztendőnkint egy-egy utat tett az országban. Száz meg száz szirtet és tetőt mászott meg, hogy az azokat koronázó romokkal színről színre megismerkedjék. Így irogatá „*A magyarországi várak történetét*“, mellyen egész életében dolgozott; de a betűsorban rendezett munka összeállítását S. betűnél megszakasztotta a halál. — A páratlan kézirat birtokosa nemzeti kincset tenne a haza oltárára, ha azt Akademiánk- vagy Muzeumunknak

átadná. Hasonló tárgy munkánk ugy sinez még. S tán akadna egy történetbuvár, ki a félben hagyott utat folytatni erőt érezne és kedvet kapna. Más hazának minden omladéka megtalálta a maga történetíróját: nálunk csak néhánynak akadt egy dalnoka.

Szintén jártában-keltében szedte a nép ajkáról a „*Példabeszédek és jeles mondások*“ gyűjteményét, melly szorgalmának, igaz hogy majd negyven évig érlelt, de valóban drága gyümölcse. A két vastag kötetben a magyar nyelv és népisme megbecsülhetlen kincseinek gazdag tárháza nyílik meg előttünk. Sajtó alá már szerzőjük halála után kerültek, s aláírás utján, mit ő maga soha nem vett igénybe, büszkébb levén, semhogy akár a közönséghez kérésel, akár a nagyokhoz pártfogásért fordult volna.

Saját lábán járt mindig; mint ember és író egyaránt önálló volt.

Irányát s a nyelvújítás körüli eljárását a kritika nem helyeslé. Ezért bántotta, amazért gunyolta.

Egyik sem tántoritotta meg. Következtes maradt mindvégig. S a helyett, hogy magát mentegette volna: az időre hivatkozott, mint legigazabb bíróra, melly eltörli a roszt, s meghagyja, a mi jó.

És igaza volt. A későbbi kor megadta neki a méltó babért.

Olly szépen, mint igazán, mondja róla Toldy Ferencz: 23 kötet munkáival nem csak mulattató és tanulságos olvasmányt nyújtott, a hathatósan képviselt erkölcsi és nemzeti érület által nemcsak gyakorlati hatással volt az életre: de a közép-nemesség-nél és népnél legtisztábban fennmaradt magyar gondolkozás, érzés és kifejezőmód behozatalával az irodalomba, ezt nemcsak hasznosan megtermékenyítette, hanem *soha nem hallgató intést adott íróársainak, miszerint azon polus, melly felé az irodalom hajóját kormányozni kell, nem más, mint a nemzeti valóság.*

Legyen áldásban köztünk emlékezete!*) V. Szathmári Károly.

Egett falu.

Néma és hallgatag a falu, mint egy sir,
A nép csakugy lassan beszélget most benne.
Csöndesen rakosgat a pusztá udvaron
Itt-amott egy ember,
És a munka közben
Sűrűen felsóhajt s feltekint az égre.
Feltekint, oda néz, olly hosszan, olly mélyen...
Pedig mit ott keres — nem látja szemével.

Nem így volt itt egykor, sürgött forgott e nép,
Égett a munka a fürge kezek között;
Vidámon enyelgett, játszott az ifjuság, —
Dal kélt az ajkakon,
Rózsa nyílt az arezon,
Mellyet a bőség dus harmattal öntözött.
Dal kihalt, a rózsá halavány és sűrű
A keserű inség bus fuvalatára.

A dalos madár is kerüli e helyet,
Nem száll a lombtalan, üszkös, csonka fákra.
Jámbor gólyapárok repkednek csak néhol,
S szintén látszik rajtok —
Nagy az aggodalmok:
Nem találak többé elhagyott fiokra.
Áll ugyan a kémény, mellyen volt a fészek, —
A fészket nem hagyta helyén az enyészet.

Mindenütt a földig összeégett házak...!
Itt-ott áll egy kormos, félig roskadott fal
Széna, szalma-féle alacsony tetővel;
Az is csak ugy hanyva
Van még most reája,
Hogy daczoljon ha bír, esővel, viharral.
Kapu, kerítés nincs, egész falu — utcza,
Égett gerenda-fák szélyelszörva rajta.

Nem is igen jár most erre semmi utas,
A koresma is üres, ott gyászol magában.
Akad azért olykor egy egy kicsiny hitű,

*) Dugonicsról már a V. U. 1855. 22. számában emlékeztünk, s ugyanott közöltük a szegedi temetőben álló síremlékének rajzát is. Az emléket Dugonics derék rendtartásai, s kogyesrendiek, emeltették 1846-ban vörösmárványból gútaalakban, s mi Thann Ferencz mérnök ur há rajza után ismertettük lapunkban. — A szegedi városházi tanásteremben függő arcképe mintegy 25 évvel ezelőtt készült a „Magyar példabeszédek“ elején közölt rézmetszet után, melly a mi képünkől annyiban eltérő, hogy amaz idősb korában ábrázolja a nagy hazafit.

A ki azzal véli
A bajon segíteni, —
Ha egy sugárt iszik szívének bujában.
Pedig hej! gazduram, az nem is szükséges,
Csak az enivaló volna elégséges?! . . .

Az évi munkabér : hamu, szén és perje,
Nem nagyon sok fordul abból a konyhára;
Azért ne csüggedj el, vessd szíved reményét,
Lelked bizodalját
Abba, a ki gondját
Fordítja liljomra és égi madárra.
Jól tesz az veled is, mert ő legjobb atya,
Próbál és a hivat dusan jutalmazza.

Kössd össze szorgalmad Isten kegyelmével, —
S el-fog tűnni e gyász omlott falaidról;
Arczodon egészség s öröm fog ragyogni
Nem bu és fájdalom,
A miként most vagyon.
Biztosítsd, a minek veszedelem árthat,
Ép lesz a vetésed, ép marad a házad!

Fejes István.

Ismét néhány szó nemzeti hagyományaink és a tájszógyűjtés ügyében.

(Vége.)

Napjainkban, különösen fiatalabb irodalmáraink közt nem csekély azok száma, kik egész erejükkel iparkodnak a nép íróivá lenni s írniak is műveket, meggyőződésük szerint *népieseket*, de mellyek nagyobb része a józan kritikától nehezen fogja e *szép nevezetét* megérdemlenni; mert — hiszem, nem egyéni nézetem — nem azon mű viseli magán a népszerűség jellegét, mellyben minden, még az utolsó pór által érthetlen kitétel is hiányzik; pedig sokan ebben helyezik népiességüket, mit sokszor igenis pórias kifejezéseik igazolni látszanak: hanem a népszerű műnek a nép nyelvén írniak ugyan, de egyszersmind a népszellemet visszaadónak kell lennie; mit hogy valaki elérhessen, mindenekelőtt a nép szellemébe, gondolkodása, egész kebelvilága, szokásaiba s egyéb eredetiségeibe mintegy belenőnie; szóval a népirónak magának mintegy nép emberévé kell válnia. Mi, hogy sokra nézve, egyedül a népszellemtolmácsolta hagyományok tanulmányozása által érhető el, igen világos. Különösen tehát, fiatal irodalmáraink, kik népirókká ohajtanak válni: a népet, mellyben a nemzeti lélek eredetileg tanyáz, tanulmányozzák, kísérik szokásait; hallgassák ki kedvelt regéit, mondáit; sőt egyes kifejezései-, hasonlatai-, talányaitól se kimélik figyelmüket, szóval, lessék ki lelke minden mozzanatait; s az illy nyomon létrejött műveik leendenek a nép szellemének tükréi. — Apáink a magyar életrealóságát megmutatták a világnak annyiszor, a hányzor keletet, nyugotot agyonnyomással fenyegette. Mutassuk meg mi is most, hogy apáink lelke nem hagyott el bennünket, most, midőn többé nem egyedül a fizikai erő s ügyesség; hanem, és pedig kiválólag a szellemi élet nyilatkozatai szolgálnak mérvül a népek életrealóságának megítélésében.

Gyűjtésünk vállatva, s ha az így minden oldalról egybegyűlödött, minden nemzeti mozzanatot visszatükröző adatok nyomán sikerülend, nemzeti szellemünket igazi mivoltában föltüntetni: csak akkor remélhetjük s várhatjuk is jogosan a tudományos külföld általi méltánylást; csak akkor fogjuk holmi boldogtalanok ellenében megmutathatni, hogy mi még sem vagyunk olly minden fensőbb érzetből kivetkőzött vad nép, millyennek ők minket örömet szeretnének tartani; sőt nemcsak mi nem vagyunk ollyanok, de apáink sem voltak, hanem szellemi emelkedettségükben épen nem álltak alantabb azon hánykolódók öseimél. Ha mi nekik hagyományaink útján be tudjuk bizonyítani, hogy jóllehet nekik korábbi irodalmi emlékeik vannak, a mieink a hazánkat ért ezer és ezer viszontagság közt elenyészvén; de azért apáink a mi elődeinket műveltség tekintetében épen nem haladták fölül, sőt általunk nem egy részben tulszárnyaltattak: akkor talán kényszerülni fognak nemzetünk rágalmasától tartózkodni és ha hála telik tőlük, köszönetet fognak szavazni a magyarnak, ki nem egyszer védbástyaül szolgált, hogy ők maguk emlékestül nevestül el ne tünjenek a föld hátáról.

Né kimélikünk e tekintetben semmi fáradságot; még most van idő; de évek múlva — megtörténhetik — legjobb akarat mellett sem gyűjthetünk. Mert a fiatal sarjadék, az ősöknek előtte már ne-

vetségeseknek látszó mondái, regéi, szokásai, szóval: hagyományai iránt naponként kevesebb érdekléssel kezd viseltetni; az öregek pedig, nem levén kinek elbeszélni kedvelt regéiket, vagy figyelmök az újabb viszonyok következtében ezerféle anyagi érdek által másuvá tereltetvén, s az ugynevezett polgárisodásnak mindig jobban és jobban engedvén, azokat lassanként feledik és ősi szokásaiktól eltérnek: s ha ezek följegyzés nélkül maradnak, ki fog arról kezkeskedni, hogy némelly elleneink által még inkább meg nem szilárdittatik azon balvélemény, mintha mi holt nemzet volnánk, olly nemzet, melly szellemi multtal s életrealósággal legkevésbé sem dicsekedhetik.

Vagy ahhoz mit szólunk, ha tétlenségünkben az idegenek fogják hagyományos szellemi kincstárunkat, mint sajátjukat, mindenesetre a mi rovásunkra, kizsákmányolni?! Nem hiányzanak példák. Még valamit röviden a tájszógyűjtésről.

Ki az irodalmi nyelvet némi figyelemmel kíséri, gyakran nagyon is helytelenül gyártott szókat olvashat, s ollyanokat hallhat, hogy magyar hanghoz szokott füle rázkódásba jő hallatukra. Tagadhatlan, hogy némelly szófaragók tulságig visszaélnék s könnyelműen játékoskodnak édes nyelvünkkel, rá akarván nemzetünkre erőszakolni csodaszülötteiket. Ne így, uraim, ne így! hanem lessük meg népünk száját, és sok esetben a szándékolt jelentésnek mingyártmányainknál sokkal megfelelőbb, erőteljes eredeti elnevezésével találkozandunk e vagy ama táji nép szójárásában; s ha ezt tesszük, milly tömördek idétlen gyártmánytól lesz megmenthető irodalmunk?!

A felhozott okon kívül még más haszna is van a tájszógyűjtésnek. Sokszor egy szócska nem álmodott fényt deríthet. Régebbi oklevelekben olvashatunk szókat, mellyek előttünk ismeretlenek s népünk nagy része közt is már elavultak; de lehet táj, hol azok még életnek örvendenek, s napfényre hozatva közhasznu szolgálatot tehetnek.

A hely-, család-, személyneveket, ide számítván a nép által használni szeretett *gunyneveket* is, följegyezni szükséges. Ezek összegyűjtése pedig jelenleg annyival halaszthatlanabb, minthogy a mindenféle életbeléptetett tagosítás, vasuti hálózatok stb. a szántóföldek, dülök fekvését megváltoztatván, ezek régi elnevezéseiktől nagyánt megfosztatnak. „Pedig, — mint a „Buzgó ohajtás“ szerzője írja — ez igénytelen nevekben is egyegy emlékköve rejlik elenyészett multunknak; némellyik egy hajdan létezett, s okiratainkban emlegetett helységnek vagy jelentékeny esemény színhelyének nevet tartá fönn, s így ollykor nagybecsü okleveleink érteményének szolgál kulcsául.“

Vége szükséges a *mesterségi műszarak, játékszerek, épület- és hajórészek* neveinek följegyzése is, és pedig minélelőbb; mert ez ügy — mint a „Buzgó ohajtásban“ mondatik — annyival sürgetőbb jelenben, minthogy a nagyszótári munkálatok bevégezése közeledik és az összehasonlító nyelvészet fölöttébb hasznos munkássága nyelvtudományunk javára folyton gyarapodóban levén, csak nyelvbirtokunk minél teljesebb összeállítása nyomán rendelkezhetik annak anyagával sikeresen, az előtte lebegő nagy kérdések megoldására.“

Különösen hasznos szolgálatot tehetnek e téren a népnevelés emberei, kiknek folytonos alkalmuk van, környezetük mindennemű szellemi mozzanatait megfigyelni, s így azokat pontos följegyzés nyomán kellő helyen köztudomásra juttatni. De, hogy ezt czélszerűen tehessék, a már meglevő gyűjteményekkel kellene közelebből megismerkedniök; minök a példabeszédek, közmondások, népdalok, mondák, mesék-gyűjteménye, Ballagi Mór, Erdélyi János, Guál Györgytől, ez utóbbi kiadva Toldy Ferencz és Kazinczy Gábor által. A tájszavak gyűjteménye I. kötet 1838-ban a magyar Akademia által kiadva; főleg pedig a nemzeti hagyományok kiváló kincstára a „Magyar Mythologia“ Ipolyi Arnoldtól, mellyet vajha többen ismernének.

S ime ezennel jóformán meg is nevezvék azon munkás férfiak, kikhez az efféle gyűjtemények beküldhetők, de főleg a magyar tudományos Akademiában volna mind ennek legczélszerűbb beszedési helye, hol a nemzet szellemi munkásságának mintegy központját ohajtuk lelhetni. Ha pedig valaki akár szomszédság vagy különös bizalom vagy épen kézutban eső alkalommal akár *Réress Imre* vagy *Lugossy József* urakhoz Debreczenbe, akár *Csaplár Benedek* gymn. tanárhoz Szegedre, vagy *Szabó Károly* gymn. tanárhoz Nagy-Körörsre vagy *alulírthoz Tisza Örsre* (Tisza-Füred mellett)

nyujtáná be gyűjteményét, épen nem fogná a czélt eltéveszteni. Fő dolog a buzgógyűjtés és mindenkép sűrűség ez ügy körül — Vajha az ez iránti buzgalom minél többek lelkében meghonosuljon!

Debreczeni János.

A regényes Vág völgy.

(Folytatás.)

S z k a l k a.

Már itt a fokozatosan szépülő tájkép, a szépség legmagasabb fákat éri el. A bérczek egymásra tornyosuló erdőségeikkel fődött tömegei korlátozzák két oldalról a kilátást. A jobboldalon, hol a hajdani apátság romjai fekszenek, a hegylánc egészen a Vág partjához közeledik. Balparton síkság terül el, mellyen itt-ott kimagasuló faluk tornyai ötlenek szemünkbe. Távol a háttérben óriási hegylánczolatok emelkednek egymás fölé, míg végre a messze távolban csak a hegylánczolatok azon homályos körvonalait birjuk kivenni, hol a mennybolt azur kéksége a hegyek határozatlan kékségével mintegy összeolvad. Alant a Vág ezüst színű hullámai hömpölyögnek, egész tájképeket vagy csak a parton szomorkodni látszó egyes fűzbokrokat tükrözvén vissza, mi az egész tájnak bizonyos elevenséget kölcsönöz.

Egy hosszú meredek uton érünk fel az apátság elhagyatott s megrongált nagyszerű mogorva épületeihez, ennek közelében egy keskeny nyílásu barlangot vehetünk észre, mellyben a keresztény vallás behozatalakor, ennek egyik buzgó terjesztője, Benedek nevű remete, lakott. E barlangról, egy monda kering a nép ajkán, érdekesnek vélem megemlíteni: Egyszer ugyanis az említett remetét rablók támadák meg azon biztos hiszemben, hogy nála, miután temérdek ajándékot kapott, nagy mennyiségű kincseket fognak találni. A remete csak akkor vette észre a készülöben levő, reá nézve

nagyre is komoly tréfát, midőn a rablók már a barlang belső rejteke felé közeledének; de most jó a csodák csodája: a remete kívánságára a barlang egyik oldalfala hirtelen kinyílt, s azon a remete nyakra főre kisurrant. A rablók e nem várt véletlen eseményt valami tulvilági szellem titkosan működő segély hatalmának tulajdonítván, . . . megfutamodtak. . . A rablók néhány nap eltöltével mélyebb megfontolás után ismét arra határozták magukat: hogy a sok kincs miatt mégis érdemes lesz a tulvilági szellemmel czimboráskodó remetébe még egyszer belekapazáskodni. S úgy lőn, . . . a remetét épen a Vágra kikönyöklő egyik sziklaormon gondolatokba mélyedten találták . . . a rablók nem sokat teketóriáztak, nyakon csípték s aztán a szikla ormáról a mélységbe lódították vala.

A rablók nagy kíváncsisággal utána bámulának, s csak akkor sajnálták meg a kincses garmadák remetebirtokosát, midőn a segélyre sietőnek hitt égi szellem kimaradását látták s a remete vízbe fult. A nép kifogta hulláját, s eltemette. Később Zozard, a Zoborhegyi apátság alapítójának esontjaival, ki a remetének tanítója s barátja volt, ezüst koporsóba rakták s a nyitrai székesegyházba helyezték.

Az Árpádok kihaltával bekövetkezett zivataros időszakban Csák Máté hadai az ezüst koporsót zsákmányul elfoglalván, a porladozó csontokat szétszórták. Később a szentek közé iktattatott.

Az utókornak a szentek iránti kegyelete, emlékére a nedves barlangban kőszobrot állított.

A remete lábnyomai s a kősziklában több kisebb nagyobb üregek ma is láthatók; a köznép hiedelme csodatevő erőt tulajdonít ezeknek.

A főnemlített kolostort Jakab nyitrai püspök építette 1222-ben és pedig sz. Benedek tiszteletére, tehát a Benedek szerzet számára. Később a jezsuiták kezére került, melly rendet, midőn II. József az élők sorából kitörölte, az iskolai alapítványok birtoklón, most az épületek elhagyatva állanak, az enyészet romboló szelleme vette pártfogása alá.

A kolostorhoz közel eső azon sziklafokra, mellyről sz. Benedeket a haramiák a mélységbe dobták, a gazdag Thurzó György 1520-ban templomot építtetett. Most már ez is a kolostor szomorú sorsában osztozik, az idő feneketlen gyomra több étvágyat tanúsított ez iránt, a mennyben örlő fogainak sokkal kegyetlenebb nyomai látszanak meg rajta. Így van ez „az ég alatt a föld színén.” . . . Hol hajdan fény és hatalom csillogott, jólét, kényelem s lakmározás elegendő ki néhányaknak az élet iránt táplált igényeit, ott most mindenütt elhagyottság s pusztulás nyomai látszanak, a mulandóság láthatlan szellemfegyvere dulja szét az egykori emberi hatalmat és erőt visszatükröző műveket. — De hagyjuk el a sirokat . . . s

térjünk át az élők a természet gyönyöreit élvezők ösvényére:

A mint a Vág partjára érünk, nem messze egy regényes oldalvölgyben előnkbe tűnik Teplicz.

(Vége következik.)

Verona.

E sokat emlegetett hatalmas és csaknem bevéhetlen erősség az Ets (Adige) mindkét partján fekszik, melly itt néhány erős kanyorodást tesz. A két városrészt négy hid köti össze, mellyekhez még délről a vaspályahíd járul. A város mintegy 60,000 lakost számlál. A helyőrség beke idején 15,000 főből áll.

Verona erőssége egy régi körfalból s több elkülönített erődből áll. Az előbbi az Ets jobbpartján nyolcz bástya képez. A folyónak a városba lépésénél van a St. Proculo erőd, kifolyásánál pedig a Hesz erőd. E két pont közt a váracsok egész sorozata nyulik el. — A váracsok ferdényalakban építvék, leghosszabb oldalukkal a város felé fordulva. Egymástól távolságuk mintegy 1800 láb.

Ezek mindegyike igen erős, s bombákkal daczoló kaszárnyákkal van ellátva.

A táborhely az erődök mögött 9000 láb hosszú és 6000 láb széles. E táborban 60—80 ezer ember kényelmesen megfér.

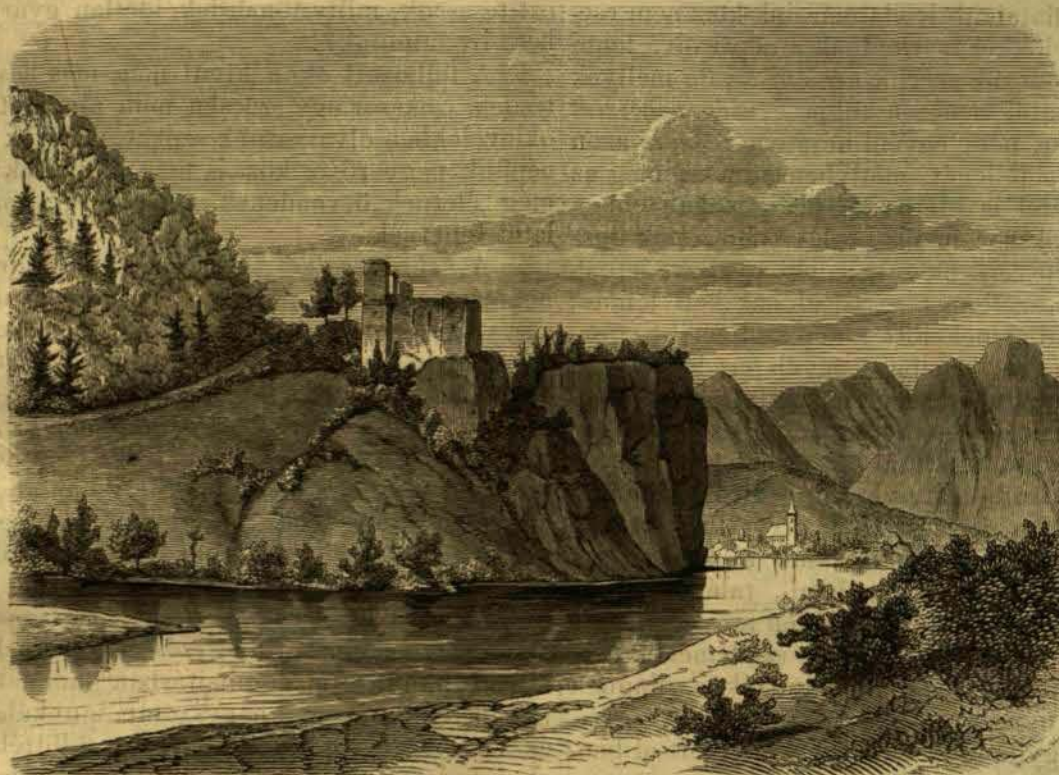
A főfődsáncz nagy számú kapukkal van ellátva, úgy hogy félóra alatt legalább 25,000 ember képes azokon kirohanni, vagy visszavonulni.

A balparti erősítések nem olly nagyszerűek ugyan, mint a jobb partiak; mindamellett kitűnő figyelmet érdemelnek. A fődsáncz hasonló bástyázva van. A bejárást a régi San Felice vár védi, melly egy meredek sziklán áll, s mellynek közelében még különféle sánczok és tornyok vannak. (Ennek s a San Pietro kaszárnya rajzát közöltük a V. U. 1858. 39. számában.)

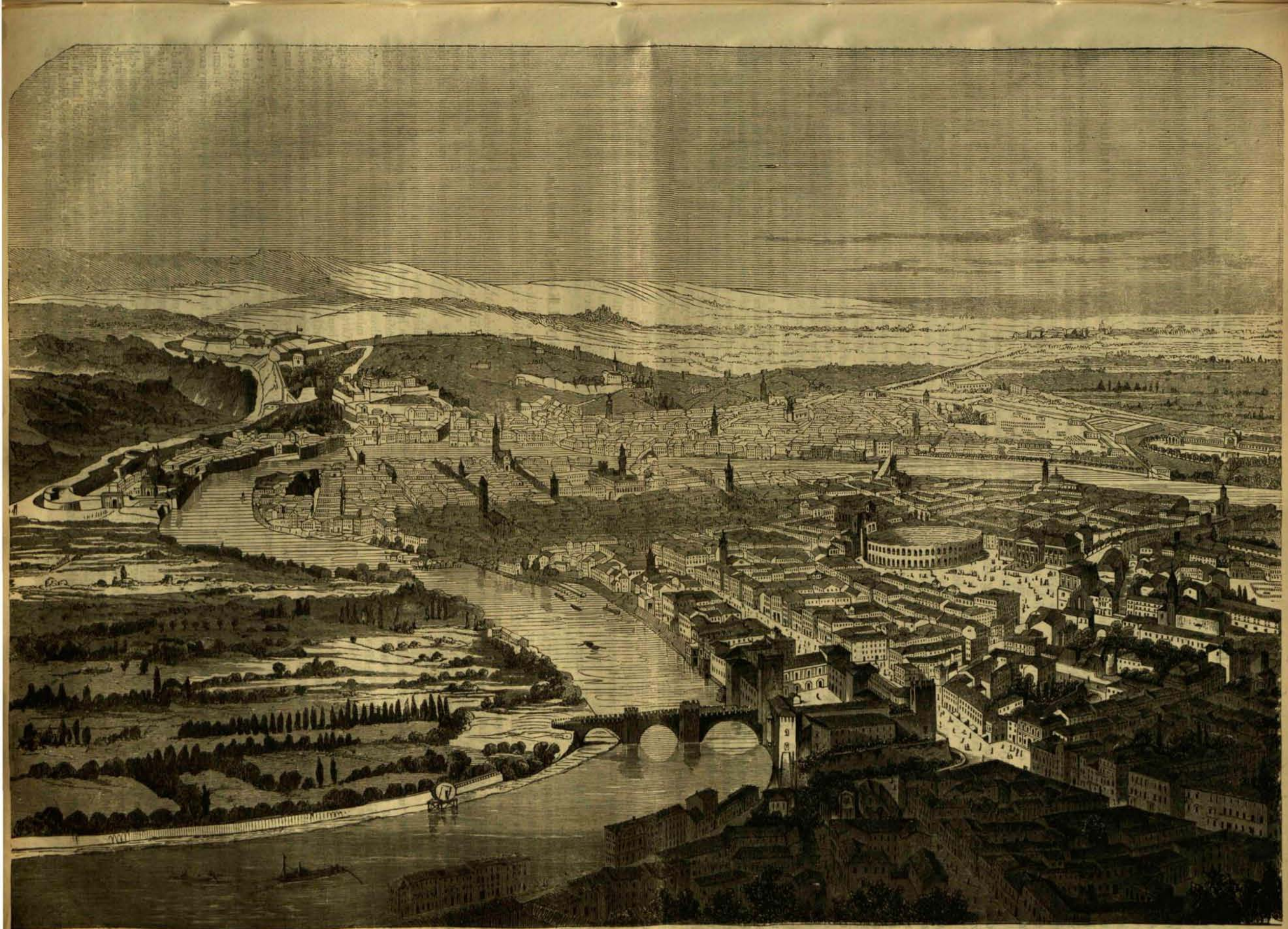
Bizonyos tekintetben Verona védelmi területéhez számítandók még a rivoli-i főnsíkon és a velencei remetelaknál épült erődítési művek is. E pontok felette nagy fontosságúak. A rivoli-i főnsíkon (plateau) három váracs (Rivoli, Wratislav és Molinári) és több Maximilian-torony van.

Az Ets folyó szélessége Verona és Legnano közt 260—320 láb. E téren sekély sehohsem található. Veronánál a víz folyása mély, meglehetősen sebes, miért nagyobb csapattestek nem egy könnyen juthatnának a tulpartra.

Mindezen erősítvények csak a legújabb időben jöttek létre, különösen az 1848—1849-iki események alatt tett tapasztalatok következtében, 1848-ig mintegy 18 millió frt fordított az erősségre: 1854-ig pedig 25 millióra rугtak a ráfordított költségek.

A regényes Vág völgy : Szalka.

Verona.

Valószínű idő-proféták.

Általánosán el van terjedve azon tévedésen nyugvó szokás, hogy a következő évszak minőségét annak kezdetén tapasztalt egyes tünetmenyekből, minők péld. korai eper, egyes fecskék korai megjelenése sat. próbálgatják előre megjósolni. E tünetmenyek csalékonyak, s többnyire csak enyhe télnek, vagy a megelőző ős szép időjárásának következményei. Egy fecske bizonyára még nem jelent nyarat; de több gondosan észlelt légtünetmenyből általában meglehetősen biztos következtetést vonhatunk a legközelebb beállandó évszak minőségére. Nedves ős után, ha rá enyhe tél következett, közönségesen száraz és hideg tavaszt várhatunk. Ha a nyár rendkívül nedves, a legközelebbi tél zordon lesz, mert a föld melegsége a szokatlan kigőzölés által elvész. Esős nyár után a vadrózsabokrok a rendszerint nagyobb mennyiségű gyümölcsöt teremnek; ezen bokrok szokatlan termékenysége rendszerint igen hideg tél előjeleül szokott tekintetni.

Nagy viharok, esőzések vagy más heves rázkódásai a felhőknek, a válság egy nemét idézik elő a légkörben, úgy hogy rendszerint hónapokig tartó jó, vagy rossz idő lesz azok eredménye. Terméketlen esztendőre többnyire esős tél következik, valamint a hideg barátságatlan ős zordon tél előjele. Nagyon hideg hónapok, vagy évszakokra rendszerint sok eső és hideg nyár következik.

De lássuk egyenként azon jeleket, melyekből időváltozást lehet jósolni, még pedig 1) a növények, 2) az állatok országából, végre pedig egyéb légköri észleletek szerint.

1. Növények. Lehetlen, hogy némely növények rendkívüli érzékenysége magára ne vonja figyelmünket. Azon növények közt, melyek éghajlatunk alatt általában el vannak terjedve, igen sokan csatlakoznak jelekkel bírnak, melyek esőt vagy más légköri változást megjósolnak. Némely virágok kinyitása és bezáródása nem annyira a világosság hatásának, mint inkább a légkör sajátságának tulajdonítandó, s kinyituk vagy összevonódásuk annak közel megváltozását jelentik.

A *csirizes madárhur* (*stellaria media*) természeti légmérőnek tekinthető; mert ha apró fehér virágai bezáródnak, bizonyos, hogy nemsokára esőzés áll be, míg száraz időben e virágocskák rendszerint reggel 9 órától délig teljesen kinyitva maradnak. Eső után lecsüggnek, de néhány nap múlva ismét visszanyerik természetes egyenes állásukat.

A *szegfű* csak napsugárra nyílik meg, s este felé vagy eső előtt becsukódik.

A *piros tikkem* (*anagallis arvensis*) joggal neveztetik „szegény ember légmérőjének.” E kisdudra növény egész nyáron át virágzik tarlóföldrünk és kertjeinkben. Ha szép apró vörös virágai reggel egészen kinyitnak, rendszerint szép napot várhatunk; de ha gyengéd szirmai zárva maradnak, bizton esőre számíthatunk.

A *bakszakál* (*tragopogon pratensis*) ködös időben nem nyílik meg. Az a különös sajátsága van, hogy délben összevonja szirmait, miért is némely vidéken a parasztgyerkőczök ebből szokták a delet meghatározni.

Keiths növénytanában határozottan állítja, hogy ha a szibériai *dudra-csorbóka* (*Saudistel*) éjjel zárva van, a következő nap szép lesz, s ha kinyílik, köd és eső fog bekövetkezni.

Ha az afrikai *gyűrűvirág* (*calendula pluvialis*) még 7 órakor reggel, vagy este zárva marad, esőre számíthatunk. Ha a *lóhere* leveleit összehuzza, égháborút és záporosót várhatunk. A *kornisfű* felnyitja kék szeméit, a déli napot üdvözlendő, de eső előtt becsukódik. A *dicsőfű* (*szigoráll*, *veronica chamaedris*), a túskebokrok közönséges kedvence, szirmait eső előtt bevonja, de ha megszünt esni, újra kiderül.

A *madársóska* (*oxalis acetosella*), ha az éj közeledik, hármas leveleit összehuzza, mert fölötte gyenge alkotásúak, s virágait a földre eresztli, illy módon oltalmazván leggyengédebb részeit; mihelyt azonban a hajnal felpirul, újra kifejtí szépségét.

A *holgyomál* (*Habichtskraut*) legtöbb faja szintén hajnalban nyílik, s délután összehuzódik. A *katáng* (*cycorium intybus*) szép virágai megjelentik a hajnal kezdetét. A növényvilág egy más faja t. i. az *ökörsem aranyvirág* (*bellis perennis*), szintén méltó a megemlítésre, melly napkeltével megnyílik, alkonyatkor pedig összevonódik.

A nagy *fehér százzsorszép* (*chrysanthemum leucanthemum*) előre megjósolja a zivatart, előtte bezárva virágait.

A *dérdararirág* (draba alpina), az *eszerjőfű*, a *téliszöld*, éjjelre mind lebecsátják virágukat, mindha aludnának, nehogy az esőtől még nedves lég virágporukat megkárosítsa.

A *fehér vizililiom* (*nymphaea alba*) és többen a kétfalkásokhoz tartozó növényekből a csendes tiszta vízben leveleiket nappal kiterjesztik, éjjelre pedig összevonják.

(Vége következik.)

Dr. Entz Ferencz haszonkertészeti tanintézete.

Az intézet főcélja a gazdasági kertészetet s főleg a gyümölcs és szőlő-termesztésnek terjesztése honunkban. A tanfolyam 3 évig tart. Ez évi tanfolyam jövő szeptember elején nyílik meg. Az előadás magyar és német nyelven történik, sokan elégségesnek látnak egyedül magatja magyar nyelvet, mivel így kétszer annyit lehetne előadni, az ugyis rövid idő alatt. A fölveendő e nyelvek egyikén olvasni s írni is tudjon s illető lelkésze által erkölcséről bizonyítványt hozzon; évenként 8 ki- és ugyanannyi belép az intézetbe, kik 14 évesnél fiatalabbak ne legyenek. A tanfolyam végével a tanítvány nyilvános próbatétet tesz a Magyar Gazdasági egyesület által kiküldött két tekintélyes egyén előtt, kiktől aztán bizonyítványt kap. Az intézetben levők napkeltével munkába állnak, 7 órától 8-ig reggeliznek, 12-től 1-ig ebédelnek, fél öttől ötig oszonnáznak s ezután napnyugotig ismét dolgoznak. A nyugalomra és dologra harang ad jelt. A munka úgy van felosztva, hogy a tanítvány a tanfolyam alatt minden munkában gyakoroltassék. A 3 téli hónap elméleti képezésre szolgál, de ez idő alatt is tartozik naponként 5—6 óráig künn a kertben avagy kosár-, gyékény-, méhkas-kötéssel stb. benn a teremben foglalkozni. Ünnepe- és vasárnapon az illető isteni szolgálatra menni és az el nem kerülhető kertészi teendőket teljesíteni tartozik, millyen az örökös, a melegágyak kinyitása, betakarása, öntözés. A tanítvány köteles nyáron 10, télen 9 órakor szállásán lenni. Minden tanítványnyal közvetlenül dr. Entz rendelkezik, mint az intézet igazgatója. Az elméleti tanítás tárgya: növénytan, ásványtan, állattan, természettan elemei, vegytan, kertművészet elemei. A gyakorlati tanításhoz tartozik a gyümölcs eltartás módja friss vagy szárított avagy akár az eltartásra alkalmas állapotban; illyen az aszalás, befőzés; ecet, bor, pezsgő és méz készítése, gyümölcsből stb.; utmutatás a fának messze küldésére szükséges nyalábolásban. Tisztán gyakorlati foglalkozások: 1) Konyhakerti növények mivélése. 2) Gyümölcsfatenyésztés. 3) Szőlőmivélése. 4) Gyógynövények mivélése. 5) Kísérletkép mivélése minden új kereskedelmi- s ipar-növénynek, hogy azoknak haszna s valódi mivélési módja mielőbb köztudomásra jusson. 6) Kerti és gazdasági vetemény magvak mivélése. 7) Növénymivélése melegágyban. 8) Növényiszaporítás és nemésítés stb. — Ez intézet eddig is a legszebb eredménnyel működött s a kertészetnek már több apostola került ki onnét. Egyesek s községek részesíték pártfogásukban, s saját költségükön küldtek be oda növendékeket s kétséget nem szenved, hogy e példát évenként több és több község követi, úgy hogy az intézet nemsokára nagyszerűvé nővi ki magát.

Fátyol Károly bandája.

Hazánk majd minden előbbkelő vidékén vannak nevezetes cigánybandáink, melyek a magyar nótát velük született sajátságos ösztönnel és hivatásnál fogva jelesül huzzák.

De mégis van egy zenész Magyarországon, kihez, a magyar nóta előadását illetőleg, nem hasonlíthatunk senkit, ki művészetében páratlan, kitől megvárjuk, hogy a magyar zeneművészet eszméjét óvja és megtartsa azon reátamadó tisztátalan irány ellen, mellynek az újabb nemzedékből alig bir egy-két emberünk ellenállni.

E zenész nem más, mint *Fátyol Károly*, a búbajos magyar gordonkás, ki ha sovány markába fogja hangszerét, nála a zenei gondolat jobban kezd kihangzani, mint másnál; mintha megérezesednék; s midőn már vége a dalmának, annak hatása utánhangzik a kedélyben azon tul is, mint az elhuzott harang, s folytatja magát, mint illat a rózsa életét.

Fátyol született N.-Károlyban 1830-ik évben, s mint kis bögös, 8 évig volt Bunkó Antal bandájában. Itt akadt, mint porszem közt gyémántra, egy szatmármegyei birtokos műbarát Fátyolra, itt ismerte fel az egyszerű kis bögösben azon ritka tehetséget, melly később — mint a következők már eddig is mutatja — annyira meglepte a magyar zene barátait. Ő vette ki a bandából és pártfogolása által jóformán oldala mellett képződött a genialis magyar gordonkás azzá, a mi. E művészetpártoló férfiú, *Ujfalussy György* ur, egyik derék tagja azon Ujfalussy családnak, melly a magyar zene iránti szeretetben régibb idő óta annyira kitűnt. Ő mutatta be Fátyolt egy-két év előtt néhány pesti műértő körben, minek következtése az lön, hogy a nemzeti szinpad is megnyílt előtte, hol igen nagy tetszéssel lépett föl néhányszor a mult télen. S méltán.

Mert *Fátyol Károly*, ki korunk legeredetibb magyar zenészei egyikének mondható, és technikai tekintetben is versenyezhetne bármelyik virtuózzal, nem abban keresi művészetének fényoldalát, hogy mesterkéltséggel és előadási nehézségekkel egybekötött darabokkal hasson, de használja a legkerekebb formát, az igazi magyar je llemhezillő tiszta, *állászó előadást*, mellyben nyugodni látszik a belévetett zenei eszme, a magára hagyott költői szépség, mint kristályviz fenekén a fényes tárgy. Elvárja az alkalmat, más szóval a kedély hangulatát, midőn osztán fokozott tüzzel játszik, s minél többször hallja az ember, annál jobban tetszik játéka, annál inkább megkedveljük modorát. Van játékában valami ünnepélyesség, melly kizár minden dagályt, minden ára-

dozást; játéka tiszta érzést tanusít és szívhez szól. Föllépése szerény és megnyerő.

Ezek Fátyolnak főismertető jegyei. Ez hatja meg a magyar embert is legjobban, ki, mint folyvást tapasztaljuk, oly igen szereti Fátyol játékát hallgatni, és mellette lelkesülni vagy elmerengeni.

Mióta Csermák, Lavotta, Bihari letűntek, nem volt oly gyakori zenésznünk, mint Fátyol Károly, ki úgy meg tudja teremteni a legegyszerűbb magyar nótát, oly életet lehellen a különben rideg népdalra is.

Igen nemes és hálás feladat volna, Fátyol jó tulajdonait fiatalabb zenészeinkbe oltani. E végett indult mult tavasszal a lelkes Simonffy Kálmán egy nagyobb körutra vele, a jeles Pecsényánszky Jánossal együtt; egyesültek, hogy terjeszszék a valódi magyar zenét. Eddig bejárták az ország nagy részét s a mint vidéki tudósításokból tudjuk, mindenütt szíves fogadtatásra,

elismerésre találtak. Simonffy Kálmán meg van győződve, hogy ő ott, hol Fátyol megjelent s még meg fog jelenni, s midőn geniusza jó kedvében van, és teljes erejében nyilatkozik: *irányadólag, fejlesztőleg* fog hatni az ifjú művészi jelöltre. Az emberek érzékeit a magyar zene felfogására idomítani, nemesíteni fogja; sőt csinálni fog érteket ott, a hol nincs. És így műértelmiséget terjesztvén: fogékonyakká képezi a lelkeket oly gyönyörökre, melyek, mert szellemiek; legméltóbbak az emberhez.

Társai Arany Pista (brácsos), Dula Jóska (kontrás), annyira értik Fátyolnak változatos játékát, és úgy tudják kísérni szabad röptű magyaros phantasiáját, hogy vele mintegy összeolvadva látszanak lenni, úgy hogy ha hármukat halljuk, a legmagyarosabb zene mellett, egyszersmind a legtisztábbat is élvezzük.

Legközelebb, mint halljuk, Erdélybe szándékoznak.

T Á R H Á Z.

Fürdői élet.

Al-Vácza (Zaránd). *Körösánnya*, július végén. Az utas, ha Magyarországról jó Halmágyon keresztül, áthatolva a hegyeken, egy nyílt térre jut. Ott jobbra fekszik a falutól elnevezett *váczaifürdő*.

Arnyas nyár- és hársorok vezetnek egész a fürdőig, hol jobb felől parasztházak fejeledek a domboldalon, tovább a fürdői étterem a bérlő lakával, melly felett az urasági lak áll.

A fürdői lakok körül tisztára separt utak kanyarognak, mellyek fölé hársfák vetnek sötét árnyékot. A séta után homályos bokor-erdő mellett nyugpadok kínálkoznak a pihenni vágyóknak, míg a tér közepén fűszönyeg terül, itt-ott mosolygó virág-ágyakkal.

A bozóttól nem messze a Körös vize csörg kavicsos medrében, melly nyáron át fenékgig engedi láttatni tiszta, halalus belsejét. — Középről erdők látszanak kopasz szirtek fölött, mellyek csuesán nyáját legeltetve, hangoztatja a pásztor andalító furulyáját.

Távol sötétlenek a havasok kékes ormaikkal, hová a felhők nyugodni szállnak, honnan a vihar ébred, s hová ha a villám leüt, mély dördületet kelt a vízhangzó hegyekben. . . .

Kis téren, a hegy alatt vándor szél rezgeti a nyárleveleket a fürdő felett. . . .

A forradalom előtt kedv lakott a nyári évszak alatt Vácza; messze földről jöttek szórakozást és gyógyerőt keresni, s mind a kettőt meglelék.

Gyakran annyi vendég gyűlt itt össze, hogy a fürdői lakszobák nem lévén elégségesek, a falu lakosaitól vették ki házaikat bérbe, s folyt a zene, a tánc és jó kedv villanyozta fel az ott levőket.

Hová lett az öröm? a kedv halt-e ki a szívből, vagy pedig azon kor emberei? . . .

1851-ben újra feléledt a vigság, de a következő években ismét kihalt, s ámbár olykor még sokan gyűltek össze a közeltájról ide mulatni, de nem volt többé a régi vigság.

A jelen évben ismét többen jönnek, a fürdő gyógyerejét használni távolról, s mulatni a megyéből. Jelenleg vannak itten N.-Szében, Abrudbánya, Déva, Boitza és Körösánnyáról, s reméljük, hogy többen is gyűlendnek még össze. —

A fürdőben két forrás van, az egyik meleg, a másik langyosabb. Az orvosok gyakran ajánlják a betegeknek, s való: sokan köszönik egészségök helyreállítását a váczaifürdőnek.

Nemes Albert.

Várhegyi fürdő, Mármarosban. (Egy utazó jegyzetéből.) Julius közepén Szigetről visszamenet, Técsőn felül a viski kompon áthatolva, kirándulást tevék a viski, ugynevezett *Várhegyi* fürdőbe, melly a Tisza balpartján egy magas kupalaku hegy oldalán fekszik s távolról kis gyarmathoz hasonlít. *Visk* azon öt korona város egyike, mellyek Mármarosban fekszenek (neveik ezenkívül: Huszt, Técső, Hosszumező és Sziget).

A fürdőnek magas fekvése, mindenfelül körülözlő tölgyes erdői, pompás és kényelmes sétái s azon kilátás, melly felülről az alatta folyó Lipa két partján fekvő termékeny völgyre, szép vidékre s a messze távolban eltűnő hegyek és kékes havasokra esik, nemkülönben a folyvást üde, enyhült levegő, a fürdőnek nagy előnyére szolgál. Van benne jelenben négy savanyuvízforrás; azok izükre nézve némileg eltérnek ugyan, de mint hallám, alkatrészeik többnyire vas, szénsavany, oldozó savak, s kevés kőolaj; csupán az egyik kut vizében van több kőolaj kénnel, kéngyulával vegyest; a víz általában kellemes italu, s használ leginkább hystericus és asthmaticus bajokban, vak aranyérben, gyengültségben, gyomor gyengeségben, csuzos és köszvényes szenvedésekben, időségi bőrkiütésekben. A fürdő hatását nevelik izzásig melegített s így savanyuvízzel megtöltött kádba hányt vaskövek által, mellyek a fürdő udvarában készen állanak, hol a melegítés is este s reggel történik.

E fürdő a kincstár birtokához tartozik, és áll több egyszerű, falusi alakú faépületből, mellyekben egyes szobák és konyhák vannak a vendégek számára. Nagyobbszerű épületet nem láték, s így természetesen a koronkenti mulatságok is csak szűk termekben történhetnek. A zenét a huszti, — vagy szatmári cigány-szenészek adják. — Áll pedig a fürdő 32 lakszobából és 24 fürdőkádból. Egy lakszoba ára naponként 52½ uj krajezár, a fürdő pedig 28 kr.; konyháját dícsérik, s ára nem nagy, mert egy öt ételből álló közebed ára 63, szobába hordatva pedig 76 kr. Jelenleg a fürdőben 38 család időz;

kik közt több valóban beteges, de eleven arcot is láttam. Mint értesültem, a fürdőt jövő évre újonnan fogják építtetni s ezélszerűbben elrendezni, mire valóban szükség is van, mert a *viski*, más hasonjóságú fürdőkhez képest kissé hátul maradt, s illő, hogy a természet illetően nagy áldását kellően becsülni tudván, azt mások élvezetére alkalmasossá tegyik; nehogy kénytelenítettünk, árvult állapota miatt, mellőzni azt, a mit honn is találhatnánk, más távolabb eső fürdőket felkeresni s a pénzt sokszor ok nélkül kül tartományokban elpazarolni.

A fürdő feletti magas, kupalaku bérczen egykor vár létezett, romjai maiglan is láthatók, de eredetét, mint számos másét, a feledékenység sötét köde fűdi.

L. T.

Irodalom és művészet.

— (Növendék-lányáknak szánt könyv.) Ha a közönség részvéte lehetségessé teendő, egy igen hasznos könyvecske fog nemsokára napvilágot látni. Erre vonatkozólag olvassuk a „Tanodai Lapokban“. Alkalmunk volt, részleteket olvasni és hallani oly kéziratból, melly hamarabb érdemelné meg, hogy világot lásson, hogy kiadóra találjon, mint sok modern regény vagy beszélyfüzér vagy épen versgyűjtemény. Leányokat életrevalóságra, gyakorlati életre képző és biztosan rávezető, kellemes modorban megtanító olvasmányok ezek, *Vörös Eszter* tollából (ki már máskor is nyert pályaműveivel dícséretet.) Közép és főrendű osztályainknál a divatos lett leánynevelés egyik legferdebb oldala — írják a nevezett lapok — hogy a kisasszonyka még csak reggelit sem tud főzni, a legszokottabb s elkerühetlen házi munkákhoz, sem a tüvel, sem a főzőkanállal végzendőkhöz, nem ért; kenyérdagasztásról, melly pedig oly kitűnő testgyakorlat, s a legszebb kisasszonykának is igen jól áll, szó sincs a mai leánynevelés szerint. Hát még a többi ferdeségek az ész-, lélek- és szívmevelés körül! Ezek pedig nem maradhatnak így; meg kell ragadnunk minden eszközt, minden módot, hogy leánykáinkból ismét anyáink-, nagyanyáink- s ősanyáinkhoz teljesen méltó, vagyis azokhoz hasonló, nem csak mélyen vallásos, hanem egyszersmind igazi régi jó magyar gazdasszonyok, tűzrólpattant, munkaértő és szerető, az egész házkört mindenben bölcs tapintattal és boldogítóan rendező s vezető nők képeztessenek. Erre a szép célra hathatós közvetítő eszközül s utmutatóul fog szolgálni azon dolgozat, mellyről e soraink elején emlékezünk; vajha mielőbb kiadást érjen s minden család lánykái által olvastassék! — A „Tanodai Lapok“ ez ohajtásához hozzá adjuk a mi enket is s a nem legkedvezőbb viszonyok között élő szerzőnő nemes igyekezetét részünkről is az olvasó-közönség figyelmébe ajánljuk.

+ Következő munkák jelentek meg legközelebb: „Történeti beszélyek.“ Irta *Abrai Károly*. 2 köt. Pfeiffer bizomány. — „Mionette.“ *Regény*. Francziául írta *Muller Jenő*; magyarra fordította F. H. L. Kolozsvárott. Ára 1 uj ft. — „Kordalok.“ Irta *Zajzoni*. második kiadás. Bécs. Ára 1 uj ft. — „Nemzetgazdasági észleletek, különös tekintettel Szeged jövőjére.“ Irta *Bodnár István*. Szeged. Ára 30 kr.

+ („*Arany hullámok a történelem tengeréből*“) című munka Sarkady Istvántól megjelent. A mű hg. Odescalchi Gyuláné, szül. gróf Degenfeld Anna ő magasságának van ajánlva. A füzet tartalma: Alcalá de Henares, vagy: az elátkozott vár. Ruslan Perzsia hőse. Szerelem és család. Zarina, Milutin, a szerb fejedelem. Végül közölve van az előfizetők névsora. A füzet 1 ft. 20 krért kapható a szerzőnél, mint kiadó-tulajdonosnál (kerepesit, 6. sz.)

+ (*Jókai „Hun regéit*“) német fordításban közli egy lipsei német lap. + (*Kmetty István Szegedről*) előfizetést hirdet „Lethecsepp“ című művére 1 ft. ával ujp., melly összeg augusztus végeig Herz J. pesti nyomdászhoz küldendő.

+ (*Rákosi László „Pacsirtája*“) a napokban megjelenik, s az előfizetők azonnal megkapják illető példányukat. Meglátják tehát rövid nap alatt, millyen szépen tud énekelni az az „alföldi pacsirta.“

+ (*Bus Vitéznek*) „Egy szép asszony betege“ című egyfelvonásos vigjátékát a drámabíráló választmány elfogadta. Hiszszük, hogy a „beteg“ nem hal meg, hanem *bus* szerzőjének vigasztalására meggyógyul, s rités társa lesz repertoírbeli kollégáinak.

⊙ (*Kossoruzott pályairatok*.) *Gauszer János* pécsi egyházmegyei áldozár és gymnasiumi tanár, 5 db. aranyat küldött a „Tanodai Lapok“ szerkesztőségének pályadíjra a következő kérdés megfejtésére. „Milly alapos panaszok emelhetők a gymnasiumokból kilépő ifjuság vallásérköcsi viselete ellen és

milly eszközöket kell a gymnasiumoknak alkalmazniok, hogy a panaszok indokai elnyésztesenek? — A három beérkezett pályamű közül a műbírák, *Vagács Caesar* rendi áldozár és tanár művének ítéltek oda a jutalmat. Az értekezést a „Tan. Lap” fogja közzétenni.

⊙ (A *bajai nyomdatulajdonos*) egy magyar és egy német lap kiadhatásáért folyamodott. Szaporodnak a lapok — hát az olvasó közönség?

— (Uj magyar hetilap.) Mult héten jelent meg a „*Képes Ujság*” 1-ső száma, kiadja *Werfer Károly*, szerkeszti *Vas Gereben*. Ezen első szám eléggé esinosan van kiállítva, de nem akarunk e kezdetből itéletet vonni a jövőre. E lap, mint neve is mutatja, fősúlyt látszik helyezni a képekre s az illusztrált lapok igényeivel lép fel. Kívánunk sok kitartást s előfizetőt. Tapasztalásból tudjuk, hogy az illy vállalat munkába és — pénzbe kerül. Megjelenik minden héten egyszer másfél iven; ára egy évre 10 ft. 50 kr. — Hát a „*Kétgarasos Ujság*,” a mit tulajdonosa úgy nevezett, hogy „*Vas Gereben lapja*”? Ez, úgy látszik, kilencz havi pályája után megszűnt. Katonadolog; megtörténhetik akárkivel, habár nem olly gyakran. De hát ha valakinek eszébe jut az a néhai nagy igényű program, és azon szerény vágyak, hogy a lap gazdája abból „esze után akart megélni”? Jobban is szeretik talán, ha nem „firtatjuk azt a süldőt,” — mint a vén *Csikós* mondja.

⊙ (Liszt *Ferencz munkája*.) Egy érdekes mű jelent meg ujabbban a könyvkereskedésekben; czime: „*Des Bohémiens et de leurs musique en Hongrie*” azaz „a czigányokról és zenéjéről Magyarországon;” az irat 353 lapra terjed, francia nyelven van írva és *Liszt Ferencz* tollából veszi eredetét!

— *Reményi Ede*, hegedűvirtuóz hazánkfianak több ízben említett zenéműve, „*Eredeti magyar és egy nemzeti táncdal*” cím alatt e napokban jelent meg, ajánlva „*Gróf Was Emma* kisasszonynak windsori emlékül.” kiadva testvérétől, *Reményi Károlytól*. A derék szerző, kit külföldön tart az erős karu sors, ez uton adja jelét hazája s honfitársai iránti ki nem alvó szerelmének. Az igen diszes kiállítású mű kapható *Rózsavölgyinél* vagy a kiadónál (Pest, *Lipót-utca* 20. szám) 1 ft. 30 kr. ujp.

+ (Következő uj zeneművek) jelentek meg közelebb *Rózsavölgyinél*: 1) „*Honi üdvözlés*,” eredeti magyar; zongorára szerzé *Szekely Imre*. Ára 65 újkr. 2) „*Magyar czigánydal*,” zongorára szerzé *Huber Károly*. Ára 65 újkr. 3) „*La gracieuse*,” polkamazur, *Kéler Bélától*. Ára 42 újkr. 4) *Un doux moment*,” salondarab; zongorára szerzé *Hanisch J. N.* Ára 80 újkr.

⊙ Most van sajtó alatt „*Zugligeti emlék*” című zenemű, szerzé s gróf *Tolnai Festetics Leo* urnak ajánlá *Horváth Gyula*. Mint szerzőtől tudjuk, említett művének nyilvánosságra hozatala után azonnal sajtó alá bocsát „*Harmatgyöngyök*” cím alatt egy magyar rhapsodiát.

+ (Missei *Mari k. a.*) az énekművészetben külföldön szerzett előmenetelének próbáját nemzeti színpadunkon augusztus elején fogja bemutatni, s a műsorozat szerint először „*Rigoletto*”-ban mint *Gilda*, másodsor pedig „*Fiorina*”-ban lépend föl.

+ (A *londoni művészeti akademia*) közelebb megnyitotta idei műkiállítását. Összesen 1382 mű van kiállítva 850 művész által. Különösen tetszik *Millais* egy festvénye, melly két apácát ábrázol, kik a zárda elhagyott, cziprusfáktól bearnyazott sirkertjében egyik elhalt testvérük sírját ássák.

+ (A *párisi műkiállítás*on a 3000 frank értékű nagy díjat) a mult tavaszon elhunyt *Bénouville* egy oltárképe nyere el. A műkiállítást ez idén összesen 3 millió egyén látogatta.

+ (A *francia császár által kituzott 30,000 franknyi díjra*), melly az Institut által a legjelebb tudományos műnek lesz odaitélendő, annyi pályamű érkezett be, hogy a bírálóválasztmány kénytelen volt ítélete kimondását 1860. évi augusztus 15-re halasztani.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

⊙ (Gép-pályázat.) A szolnokmegyei gazdasági egylet 100 pft. díjt tűzött ki egy kisebbszéri 1 lóerejű vetőgépre, mellynek ára azonban 200 ft-nál ne legyen magasabb. A határidő oct. 2-ika, vagyis az egylet kiállításának napja. A gépészek azonban a pályázó gépeket három nappal a kiállítás előtt küldjék *Török-Szent-Miklósr*a, hogy azokkal a kísérletet előre meg lehessen tenni s a bíráló választmány az eredményt okt. 2-án reggel már közzé tehesse. Az ezen határidő után érkező gépeket fölveszik ugyan a kiállításra, de pályázásra nem bocsátják.

⊙ (A barmok a forró napok alatt) igen ki vannak téve a legyek bántalmának. A legyek távoltartására tök-, diófalevéllal dörzsölést s füstölést ajánlanak, de ez nem visz célhoz; az ajánlott avas-zsir, halzsir és babérolaj meg felette drága szer. Egy gazda Barsból saját kísérlete folytán ajánlja, a „*Magy. Gazdában*,” hogy a szarvasmarhára is könnyű szövettől készült ollyféle hüvelyt kellene huzni, mint szokás a lovakra. Továbbá a melly marhának rövid farka van, jó lesz azt vastag zsineggel kitoldania, hogy a barom ez által is jobban védhesse magát.

⊙ (Az ausztr. birodalom kereskedelmi forgalma) az idei első négy hónap alatt. E hónapokra még a háboru akadályai nem terjedtek ki, azért e négy hó alatt a fogyasztási cikkek be- és kivitele egyaránt növekedett és csökke-

nés csak némi tárgyakra nézve állt be. A liszt és örlött termékek, sertés, sör és szeszes folyadékok, s a ló kiviteli tilalom miatt ló kevesebb ment ki, mint a mult év megfelelő hónapjaiban; ellenben a gabonane-mek, marha, nyersbőr, toll, viasz, sajt s mindenféle zsir, különösen pedig, bor jóval több ment ki az idén, mint tavaly. A behozatalban a gyári nyersanyag felette magasra emelkedett, mi abban leli magyarázatának kulcsát, hogy az iparosok a jövő válság előérzetében siettek a bevásárlásokkal; e cikkekben ugyanez okból a kivitel is felettekép szaporodott, kivált a gyapjuból most 65,010 mázsát vittek ki, míg tavaly csak 26,104 mázsát. A félégyártmányok, kiválgal pedig a vaspályasinek, vert- és hengerelt vas, vasöntvények nyers és edzett acél bevitele csökkent, ellenben kivitele emelkedett, mi a vasipar emelkedésének örvendetes jele, melly

Fátyol Károly zenebandája.

az utóbbi időben beállt magas ezüst agióban hatalmas védvámot talált kültermékek versenyzése ellen. Gép szintén kevesebb jött be, de több belkészítmény ment ki. A gyártmányokat illetőleg, általán véve a behozatal kisebb, de a kivitel nagyobb mint tavaly. A vámbevételek csak 7869 fttal kevesebdek a tavalyi négy hónapéhoz képest.

+ (Földmívelés gőzerővel.) Az angolok (kik is lehetnének mások?) nagy buzgalommal foglalkoznak a gőzerőnek a földmívelésnél alkalmazásával. Belátták, hogy csak mély és gyakori szántás következtében termi meg a föld azon mennyiséget, mellyet megteremni sajátlag képes. Most rendszerint legfőlebb 6—8 hüvelyknyi mélyen szántanak, holott főleg az őszi szántásnak 14—16 hüvelyk mélynek kellene lenni. Ezt vonómarhával kivinni nagyon költséges volna, de gőzerő alkalmazásával nagyon könnyen eszközölhető. Ujabb időben az ekének és magának a szántás módjának megváltoztatását is indítványba hozták. Ugyanis a földnek vizirányos felhasználása nem olly célszerű, mint a függélyes, péld. az ásásnál. Clarke szerint az eke úgy volna készítenendő, hogy a földet kapa módjára hasogatná fel.

⊙ (A magyar borok Egyiptomban) szép jövőre számíthatnak, mert a tapasztalás szerint a súlyosb fajta bor a forróságban jobban eláll, mint a könnyű francia bor. Kairóban egy magyar kereskedőház raktárt állított s borának jó kelete van.

+ (A kártya és koczka-adó Angolországban) az évi kimutatás szerint 150,463 pftot jövedelmezett a kormánynak.

△ (Oly bő termés) Szászországban, rég nem volt, mint millyen ez idei. A rozs 8—9 láb magas, s szemekben gazdag; a rozs hasonlóan szép, sem rozsda sem az üszög nem fogta meg. A széna ára 2 tallérról 1/2 tallerra szállt le.

○ (Napssám.) Barsból írják a „Magy. Gazdának,” hogy ott egy pengő forint napibérért sem kapni napszámot. Gépeket szerezünk mindenek előtt! Szerintünk nem annyira a kézhány, hanem a géphány a mi bajunk; Anglia igen népes, de ha a gazda ott is, mint nálunk, oly kevés géppel bírva, akkor ott is csak kézhányról fognának panaszkodni. Az ember legügyesebb, de egyszerűsége legdrágább eszköze a munkának, — ezt már mindenütt elismerték. Gépekre törekedjünk e szűk világban, s azonnal nem fogjuk érezni először a pénzhányt, másodszor a napszám drágaságát.

○ (Lombardia oda engedése által) az ausztriai birodalom nem egy csorbát szenvedett államgazdasági tekintetben. Gazdasági tekintetben Lombardia állt legelő a birodalom tartományai közt. A földművelés, marhatenyésztés s a gazdasági segédiparágak virágának e szép tartományban; gyárparák csaknem egészen a selyemgubók feldolgozásában áll. Az ausztr. birodalom előbb a selyemtermesztő államok közt a harmadik helyet foglalta el, fél millió selyemgubót állítván ki évenként; e tekintetben csak China és Elő- s Hátsó India által hagyván magát megelőzött. E gubók felerészét Lombardia adta; de az itteni selyemfonódák még többet dolgoztak fel, mint e tartomány természetelt. Európában a selyem gazdaságban csak Franciaország közelít meg Ausztriát. Franciaország 1856-ban 108 millió, Ausztria pedig 122 millió franknyi selymet termelt s e mennyiség felét Lombardia állította ki. Piemont s az olasz Sveicz összesen csak 45 millió franknyi selymet termel, miből magára Piemont 32 millió franknyi esik, ehhez véve a mintegy 60 milliónyi szárd termelést. Szardínia jövőben Európában Franciaország után az első selyemtermelő tartomány lesz.

Közlötések, egyletek.

△ (A magyar tudományos Akadémia) jul. 18-án tartott math. és term. oszt. ülésén Peczval Ottó, rendes tag, székkfogaló beszédet tartott, melynek tárgya: „A gőzgépek fontosságáról, felfedezési történetéről, szerkezetéről és megítéléséről.” Az értekező e tárgyban a szakember szabatoságával röviden igen sokat mondott el, s kifejtett tudományossága igazolni látszott az Akadémia azon eljárását, hogy őt előbb nem is levelező, hanem azonnal rendes taggá választotta volt meg, mely megtiszteltetésben kivüle eddig csak Arany és Jedlik részesült.

Pávai Elektől a titoknok érdekes értekezést olvasott fel Erdély növényzetéről, melyben az író mindenekelőtt Erdély viránya eredetéről szolt s majd a növények vándorlását, aztán kettős életét említé s közölök egy párt ajánla is gazdasági szempontból. Erdély talaját egykor tenger borította, míg ez a mostani Olt és Maros kifolyásánál utat törve, az Oláh- és Magyarország téreit fedő tengerbe csapolódott, visszamaradt medenczéje az azt gyűrűző Kárpátokból népesedett meg növényekkel, de több ős növény is van itt, melyek a szomszéd tartományokba is Erdélyből vándoroltak. Történekm ma is növényvándorlások, s másfelől több kiindulási, vagyis növényzeti központok is léteznek. A növények költözése kétféleképp történik, t. i. szárazon vagy vizen. Szárazon a lég, az állatok s az ember mozditja elő a terjedést. Magasan fekvő várromokon találni a bodzát, kőszmetét. A tatár és török dúló csapatok hozták be a tatár-torjánt (cambre) és az erődítvényeken tenyésző szir-ormányt (Enclidium syriacum) stb., a sátoros cigányok által meg a maszlagos redő-szirom (Datura stramonium) jött be Indiából Európába, melynek összetört magja adta a cigányok varázs kenőcsének a kábító erőt; a szerb tövist, a tövises csimpajt (Xanthium spinosum), mint tudjuk, a szerb fajú sertések hozták be. A krumpli, gabnafélék történetét ma már majd mindenki tudja. A növények vándorlásának azonban a vízi-ut még kedvezőbb. A hullámár évenként több növénymagvat hoz Amerikából Európába; ez uton a tengerből kiemelkedő szigetek is csakhamar megnépesülnek növényekkel. Még inkább terjesztik a növényt a folyók és patakok; ezek viszik le a havasok növénymagvait a lapályokon. Némely növények hirtelen, tömegesen tűnnek fel, s nemsokára ismét eltűnnek, nem tudhatván, honnan jöttek, hová lettek. A nagyszerű égés helyeket az iris-sombor (Sysimbrium-iris) s a kiszáradt nagy lecsapolt tavak fenekét a pálkasás (Carex cyperoides) szokta azonnal ellepni; azonban e növények itt csak tűnékeny életet élnek. Van példa, hogy túlelvélü erdők helyén lombos rengetegek állnak elő; mint a borszékai mésztuff alsó rétegeiben mind cser-, tölgy- és bükkfa-levell halmazait találhatni megkövültlen, melyek fölött ma fenyo virul s a kielt fenyeszek helyébe most kivétel nélkül ismét lombdók sarjadzanak, úgy hogy Borszék toboztermő viránya nemsokára megint elenyészik. Tehát a természet háztartásában is valóságos természetes váltogazdaság uralkodik, mi azonban nem történik oly rövid időszakokban, hogy egy emberi élet ideje alatt észre lehetne venni. Mihelyt a most tengő növények a neki szükséges alkotórészeket a talajból kimerítették, akkor ezek elenyésznek, s az előbb elnyomottak sarjadzanak fel; mert a talaj magában tartalmazza már azok sarjait, melyek csak akkor fejlődhetnek ki, ha a környezetükből az akadályok elhárítják. — Némely növények ugyanis földalatti rügyekkel bírnak, melyekből kedvező körülmények közt önálló növényekké fejlődhetnek s e föld alatti sarjak élete századokon (?) át tarthat, s alkalomszerűleg bármikor is képesek lehetnek a földszin fölötti tengéltre mindaddig, míg a beállt kedvezőtlen viszonyok azokat viszont régi rejtek helyükre süllyesztik! A pázsitféléknél a növények gyökszálaí azon tulajdonnal bírnak, hogy több éven át képesek a talajban rejljeni, honnét aztán a nekik kedvező időben kibajtanak; de a cserjejknél és fáknál a gyökerek nem bírnak

századig tartó földalatti élettel, hanem csupán azon apró rügyekben, melyek némely gyökérszálaik elágazásai közt találhatnók, rejlik e szívós, hosszantartó élet, holott a tulajdonképi gyökerek végkép elkorhadnak. Szerzőnek ez elmélete azonban még nincs a gyakorlat által bebizonyítva. — Ez értekezés felolvasása után a gyűlésen be lett mutatva Nendtrich Károlynak értekezése, Magyarország több közszénfájának vegybontásáról és dr. Tormay Károly, pestvárosi főorvostól, Pest város egészségügyi statistikája 1858-ban. Ezek felolvasására azonban már nem volt idő s csak be lettek mutatva az „Értesítő” be felvétel végett.

○ (A nemzeti Múzeum gyűjteménye) két érdekes darabmal szaporodott. Ugyanis egy özönvízelőtti kétes ismeretű szarvasfej- és szarvascsontvázat küldött be Dévaványai Halassy Béla ur Kötelekről. Az érdekes régiséget a tiszai átmetszések ásásakor találták. Ugyszintén Pély Antal, bessenyiszögi jegyző, századok előtti, egy ujforintos nagyságu ezüst érmet küldött be.

△ (Az evang. árvaápoló választmánya Pesten) árvák atyjává Feischner Gottlieb urat választá. Gondoskodva lesz, hogy a gyermekek oktatást is nyerjenek. Több budapesti hölgy készített már az árvák számára fehérneműket s egyéb ruhadarabokat s ajánloztak, hogy a választmánynak a felruházásban segélyére leendnek. Az idén 10 gyermeket fognak fölvenni; 8 már ezek közül ki van jelölve s 2 föl is véve. Feischner ur kis árváival Pesten a nagymező-utcában, 2. sz. a., fog lakni. Mihelyt a gyermekek nagyobb számmal lesznek együtt, az intézetet ünnepélyesen megnyitják.

○ (A Természettudományi társulat közgyűlése) július 18-án. Az évi jelentés a társulat tagjairól, valamint az évkönyvnek 4-ik kötete is még ez év folyamán megjelenik. A választmány indítványát elfogadta a közgyűlés, mely szerint az évkönyv helyett valami folyóiratot ad ki jövőben a társulat, melynek tárgyát főleg a szakgyűlések képeznék, de foglalhat magában egyéb természettudományi ismertetéseket is, a tagok ingyen, a nem tagok előfizetés utján kapnák. E folyóirat által a társulat a tagokkal, főleg a vidékiekkel, szaporábban érintkezni fog. E lap egyszerűsége a magyarhoni földtani társulat közlönye is lesz, mi által a költségek fedezése is könnyebb lesz s 1860-ban lesz megindítandó. Csengery Antal ur a növénytan választ. tagságról lemondván, helyébe Brassai Samut választák meg. Szabó József első titkár Xántus amerikai levelét s küldeményét ismertette. E küldemény egy, Kaliforniában szerzett madárgyűjteményből áll, ennek bővebb ismertetését Frivaldszky ur vállalta magára. E gyűjteményt a társulat a múzeumnak adja, valamint minden természettudományi tárgyait is, melyeket szerezni alkalmá lesz. Xántus János urat a társulat pártfogó tagjának választá meg. A tagok száma 10 új rendes taggal szaporodott.

— (Felhívás, a magyar Kertészeti társulat t. cs. tagjaihoz.) Társulatunk összes működését, annál fogva kiadásait is az ezernyolczszázadig szaporodott tagok aláírásai kötelezettségére alapítván, nagyon természetes, hogy annak sikeres gyarapodása egyedül a részvénydíjak pontos befizetésétől föltételezettik; minthogy pedig számos részvényes ez évi kötelezettségének még eleget nem tett; fel sem tehetvén az igazgató-választmány azt: hogy az önkényt aláírt tagok közül bár egy is a 3 pft. eddigi le nem fizetése által a társulatot kitűzött közhasznú céljain irányában hátráltatni kívánna, — minthogy több eset adá elő magát, melyből kitűnt: hogy több részvényes tag illetőségét állítólag lefizette, anélkül, hogy a pénz illető felvevőjéről e helyt biztos tudomás szereztehetvén, neve a fizetők sorában előfordulna. Az igazgató-választmány a társulat és az egyes részvényesek érdekében elhatározá: hogy mind azon t. cz. társulati tagok neveit, kik e folyó év Sz. Mihály napjáig első évi kötelezettségöknek eleget nem teendnek, hirdapok utján az okból közlendő, hogy az illetőknek alkalom szolgáltatassék a társulat titkárát egy pár sossal a felől értesíteni: hogy hol és kinek fizette le tartozását. Pesten 1859. július 11-kén. Az igazgató-választmány rendeletéből. Lukácsy Sándor, társulati titkár.

— (A pestbudai Hangszegyleti zenede) nyilvános vizsgálatai jul. 28-tól aug. 3-ig tartanak a magyar nemzeti múzeum épületében, mindenkor délutáni 3 órakor. Julius 28-án a zeneszerzés, general-bassus, zongora, nagy gordon és gordonka-tanszaké. Jul. 29-én a hegedű-tanszaki 1. és 2-ik osztályé. Jul. 30-án a hegedű-tanszaki 3. és 4-ik osztályé. Augusztus 1-én a fuvola- és énektanszaki ifjak és leányok felső kimivelési osztályáé. Aug. 2-án az énektanszaki ifjak és leányok 1. és 2-ik osztályáé. Aug. 3-án az énektanszaki ifjak és leányok 3. és 4-ik osztályáé.

Mi ujság?

△ (Gyászvisé.) Julius 22-én ment végbe Tolnán az ünnepélyes engesztelő halotti gyászvisé, tolnai gr. Festetics László urért, Civalart nevet viselő dsidás ezredbeli es. kir. századosért, ki a Solferino és Volta közti csatában egy, szívén átfuródott golyó által találva elesett. — Hasonlóul lón bemutatva a sárközujlaki r. kath. lelkész által az engesztelő áldozat a 23 éves báró Vecsey Antalért, ki június 22-én a Mincionál történt előrsi csatában, mint az I-ső sz. Császárs-huszar ezredben százados, karddal kezében egy elenséges golyó által találva, rögtöni halállal mult ki. Gyász ravatala virágokkal volt díszítve, s rajta nyugvó keresztbe tett kardját közepben borostyánkösörű övedzé.

○ (Halálosás) A magyar Akadémia egyik levelező tagja, Kiss Ferencs kitűnő régiségbuvár, jul. 25-én hirtelen halállal kimult. Hasznos munkálkodásának egy nagybecsű archaeologiai szótár s több régiségi értekezés gyűmölcsé. Béke hamvaira.

△ (Tűzvész Pesten), július 22.—23-ki éjjelen a józsef-külvárosi és tavaszmező- és ősz-utcai sarokházban, ismeretlen ok miatt tűz támadván, két ház hamvadt el. A tűzvész ezinhelyén elsők voltak a józsefvárosi lelkész

urak, kik az oltás körül nagy emberbaráti szolgálatot tettek; a Rókus-kórházi segédlelkész a fecskendőket kormányozta. Egy rendőr, oltásközben az égő gerenda lehullása által aanyira megsérült, hogy kórházba kellett vinni. Szerencsére nem volt szél s így a romboló elemnek elejét lehetett venni.

— (*Borsasztó vihar.*) Kecskemétről, július 25-éről, írják a „B. P. H.”-nak: Délutáni, vagy inkább, mivel akkor sötét volt, mondhatni: esti féltákor irtózatos égi-háboru keletkezék szélvészszel. Pár percz mulva az eső kis dió-nagyságu jéggel vegyítve hullott. A szél bömbölt, az eső szakadt a jéggel együtt, melly az ablakokat nyugatról észak- és dél felé mind beverte. A vihar nyugatról jött. Az eső vize az utcákon folyamint hömpölygött végig. A fákat a vihar letördelte, ledöntötte, a cserépfödelü háztetőket megrongálta, úgy hogy az eső a szobákba folyt. A vihar borsasztó voltát mutatja az, hogy a helvét hitvallásnak templomának gyönyörű tornya a templomnak kelet felé eső ajtaja előtt a piacon s az utcán romokban fekszik, az orkán levetette. Szerencse, hogy azon 1-ső számú házra nem esett, mellyben a kis lotteriahivatal van. A templom tornya most úgy néz ki, mintha leégett volna. A kath. parochialis templom tornyának keresztjét pedig a tövéndél letörte, s az most fenn a torony keleti részén fekszik. A levetett torony nem ütött agyon senkit; hisz abban az időben, midőn a vihar kezdődött, mindenki hazafutott a vihar elől, vagy pedig födel alá menekült. A folyó évi Jakab napja emlékezetes lesz városunk évkönyvében.

— (*Elemi csapások.*) A mult vasárnapi jeges zápor Pest-Buda környékén nem csekély pusztítást okozott. A pesti Kőbányában a szőlőtőkék tetemesen szenvedtek a jégtől s a gazdag szüretre kilátás alkalmasint dugába dőlt. Még jobban pusztított a vihar a budai oldalon; mint értesülünk, a budafoki (promontor) s tétényi szőlők tökéletesen tönkretették, úgy hogy több helyen nem lesz mit szüretelni.

+ (*Hallatlan nagyságu jégdarabok*) hullottak július 2-án London melletti Birminghamban. A jégdarabok különféle alakúak s nagyságuak voltak. Egy szemtanu allitása szerint átmérőjük 3 hüvelyknél nagyobb volt; némelyek citromnagyságuak voltak; különben a többiek is megütötték a tyukojás nagyságot. Az egész térség illy roppant nagyságu jégdarabokkal volt borítva, mellyek minden északnyugatra néző ablakot összezúrtak; mérföld-hosszasára nem volt látható egy ház is, melly épségben maradt volna.

+ (*Farkas Józsefa*), a nemzeti színház volt tagja, vigjátéki szerepléseit tragoediával fejezte be. Mult héten temették. Isten nyugtassa meg!

△ (*A pesti vakok-intézetének fölsegelésére*) f. é. april 1-től június 30-ig jótékonyadokozásból 2031 ft. 33 kr. folyt be.

⊙ (*Az országos tébolyda építéséhez Budán*) a Lipótmezőn nemsokára tényleg is hozzá fognak. Már több műtani hivatalnok érkezett le a szükséges segédszemélyzettel, kik már méregetik az épület helyiségét.

△ (*Az új izraelita imaház*) nagy díszszel készített frigylárával, drágakövekkel ékített oltáruhákkal, s gazdag aranyvarrásu mennyezet ernyővel bir. A szószék és légszesz kargertyatartó is már fel van állítva. Az imacsarnokot sept. 2-án szentelik fel.

+ (*A régi török mecset Budán*), mint hírlík, buzgó műzümánok adakozási segélyével nemsokára ki fogják ujítani s kicsinosítani. Közlebb ismét három török dervis zarándokolt Palestinából Gülübanának ezen mecset alatt levő szent sirjához.

— (*Esztergomból egy emberbaráti szép tettről*) értesülünk: Ugyanis a mult hó vége felé Esztergomból távozott Kocsisovszky szintársulatának egyik tagja Sz. . . . L. huzamosb idő óta itt betegeskedvén, egyesek indítványozására, hogy a sok nélkülözéssel küzdő betegnek sorsa némileg enyhíthessék, aláírás utján segély-gyűjtés vétetett eszközésbe, mellynek néhány nap alatt eredménye az egyik aláírási iven 28 ft. 65 kr. o. é. volt, — a másik iven szintén gyűlt be bizonyos összeg, miről azonban eddig nincs tudomásunk. Vannak ezenfelül családot, kik a betegeskedőt naponkint kisebb és nagyobb segélyezésben részesíték. — Megérdemlik, s kötelességünk is úgy hozza magával, hogy a segélyezett nevében ezennel nyilvános köszönetet mondjunk az illető nemesszivü adakozóknak.

— *Vándor-színészek* Kis-Mária-Czelben, f. é. július hó kezdetén egy társaság települt itt meg, Futó igazgató vezérlete alatt, mintegy 20 személyzetből álló. Tíz év óta nem tűnven fel e vidéken illy vendégek, már csak ez okból is a legörvendetesebb részvételt találkoznak. A közel falukból, kocsin, gyalog seregeseen gyűlt be a minden osztályu nép e ritkaság élvezetére. De talán a Kemenesalji magyar nép elérte a Vasárnapi Ujság ama cikkét is: *Mi a színészet?* — kérde ottani tudósítónk.

△ (*Leányok számára kereskedelmi iskolát*) fognak Grätzben legközelebb létesíteni, a berlini és stuttgarti hasonló intézetek példájára. Berlinben már szép eredménye látszik e tanodának, mert van a városban olly kereskedés is már, mellyben az egész segédszemélyzet nőkből áll, az első könyvezetőtől a legesekelebb szolgáláig.

+ (*Krinolin a négerknél.*) Mississipiben közelebb egy kereskedőt a hatóság 100 dollár bírságra ítélte, mert egy négerőnök egy krinolinat mert eladni. Krinolinviselhetési szabadalommal tul a tengeren csak afehér szépek birnak.

+ (*Sörészeti lapok*) is vannak a világon. Illy portéka tudtunkkal eddig nem igen volt, de most Lipesében találkozott egy tudós, ki sörészeti lap megindítására szánta magát tudományának az ő nagy voltában. E lap a sörfőzőket arra oktatja, hogy kell izletes, de mindemellett olcsó sört előállítani. — Iszen jó volna az a sör, de mindazonáltal egy csepp igaza lehet annak a furtangos poétának, ki a sört megénekelni-akarván, ilyenforma hangból kezdte fujni:

„A sör, a sör, a sör,
Hogy vigye el az ór. . .”

+ (*Egy rendkívüli csudáról suttognak az emberek*), írja a „Sz. H.” melly a szegedi határban történt volna. Ugyanis egy szegedi pór f. hó 17-én vasárnap, a helyett, hogy mint más jóérzésü keresztyén ember, templomba ment volna, nekiállt buzakazalának, beagyazott és elkezdett nyomtatni. Alig hogy megkezdé munkáját, a szérü melletti asztag egyszerre lángba borul és összeég. Ez eddig igen természetes dolog, hanem csak most jó még a java. Az asztag helyén nem hamu, hanem összeforrt kőhalmaz találtatott. Többen, kik illy követ láttak, folytatja a nevezett lap, állítják, hogy az olvadás és égés jelei igen szembetűnők rajta. — A „Sz. H.” ujdondásza küldhetne föl egy darabot abból a csudaköből a n. muzeum számára; bár attól lehetne tartani, hogy utközben fölkerekednék és elrepülne, mint a — kácsa.

+ (*Morrában a vadászat eredménye*) 1858. januar 15-től 1859. januar 15-ig, hivatalos kimutatás szerint következé: lövetett egy év alatt 386 közönséges szarvas, 882 dämvad, 309 vaddisznó, 24 fajdyuk, 17,353 fáczán, 4,530 őz, 259,018 nyul, 142,189 fogoly, 24,743 egyéb szárnyas, 32,459 négylábu ragadozó állat és 69,604 ragadozó madár. E kimutatásból látható, hogy Morrában van mit vadászni, csak elegendő puska legyen hozzá.

— *Legyek pusztítására* szobákban, igen ajánlandó szer az u. n. *hosszu bors*, megtörve, roszt tejből megforralva, és sikér edénykében szerterakva. Fűszeres-boltokban kapható és elég olcsó, — nem is méreg. Cukorral meg-hintve, a legyek még mohóbban lepik.

△ (*Ritka égi tünemény*) volt szemlélhető jul. 20-án reggeli 4—5 óra közt. Ez időben két csillagkép t. i. a *rák* és *ikrek* érintkezési vonalánál *Venus* bolygó csillag látszólagosan olly közel ment el *Jupiter* bolygó csillag mellett, hogy a fegyvertelen szem előtt e két csillag egynek tetszhetett s így volt látható pár napig. Kivált a csillagászat kedvelői előtt volt érdekes e tünemény.

+ (*A Vezuv csak nem akar nyugodni.*) Belsejében az iszonyu forrongás folyvást tart. Egy széles lávafolyam utat tört magának a hegykup északnyugati oldalán, s tüzes hullámai már temérdek szőlőt borítottak el. Ugy látszik, a sors a nyugtalan olasz szellemből a Vezuvnak is juttatott.

+ (*Felszólítás a vidéki színigazgatókhoz.*) Raum János, székesfehérvári vendéglős, felhívja a vidéki színigazgató urakat, hogy a kinek ohajtása lenne jó társaságával a jövő téli-évszakot Székesfehérvárott tölteni, az a színház termékének átadása, s az illető feltételek végett vagy levélben, vagy személyes megbízottja által sziveskedjék vele érintkezésbe lépni, ki a színházi épület jelenlegi haszonbérloje, s e vállalatban biztos gyámolítást is ígér.

+ (*Európában jelenleg 22 obeliszk van*), mellyek Egyiptomból hozattak át. Rómában van 12, Párisban egy, Arlesban egy, Florenczben kettő, s ugyanennyi Konstantinápolyban. Angolország, különböző helyein négy obeliszkut mutathat fel.

+ (*A Händel-ünnepen*) Londonban jelen volt több mint 81 ezer főből álló közönség, fölemészttet összesen 19,200 sandwichit, 14,000 tortát, 3,000 huspástétomot, 20,160 font hideg sültet, 480 sonkát, 3500 tyukot, 485 róf hosszú ökrnyelvet, 460 bárányczombot, 3825 tengeri rákot, 6,000 adag salátát, 40,000 ostyát, 32,249 adag jeget s at, ehhez járultak a különféle italok megfelelő mennyiségben. Nemcsak a fülnök jutott tehát ott ki az élvekből, hanem a szájnak is.

+ (*Milly sebesen repülnek a fecskék?*) Zelében (Belgium) egy galambkedvelő egy fészek apró fecskét nevelt föl és szelidített meg. Egy galambverseny alkalmával, melly Chateauroux-ban rendeztetett, — 120 órányira Zelétől — galambjaival három fecskét is fölropított reggeli 6 órakor, és d. e. 10 óra után az első fecske már otthon volt fészkeében, nemsokára megérkezett a másik kettő is, a nélkül, hogy legkevésbé el lettek volna fátadva. Az első galamb csak d. u. 3 óra 45 perczkor érkezett haza. A fecskék eszerint a 120 óra járásnyi légi utat 4 óra alatt tették meg.

+ (*Milanóban a typhus*) rettenetesen gazdálkodik. Mint egy, f. hó 10-én kelt levélből olvastuk, 10,000-en feküsznek e betegségben. Ugyanazon tudósító írja, hogy Lombardia lakói sokat szenvednek a legyekről is. „Tudják-e önök, mi egy lombardiai légy július közepén? írja egyebek közt a tudósító. Ez egy kis rhinoceros, egy vampyr, mellyhez képest az oláh légy csak csekélység. Ezen legyek ellenében nincs óvszer, itt nem használ sem a zseb-kendő, sem a légycesapó, sem szétszórt czukormorzsza semmit. Ezen légy valóságos kínt és gyötrelmet okoz, fulánkja megsebesít.”

+ (*Olaszországról és a háboruról*) 800-nál több röpirat jelent meg négy hónap alatt.

+ (*Az olaszországi csaták színhelyeit*), főleg a francziák, minden módon iparkodnak megörökíteni. Így Algirban két várost fognak építeni, s ezek egyike Magenta, másika Solferino nevet kapja. — Gentben egy gyáros ujonnan feltalált szövétét, Magenta-kelmének nevezte el, s Párisban már viselik a Magenta-köpenyeket. — Turinban két fútczát újra kereszteltek, az egyik montebelloi, a másik palestrói elnevezést nyervén. — Még a növénytan is köszönhet a közelebb megszűnt olaszországi háborúnak egy elnevezést. A dolog így történt: A franczia császárné közelebb meglátogatta a nagyszerü virágkiállítás a párisi iparpatotában. Itt egy egészen új fajta rózsát mutattak neki elő, mellynek még nem volt neve. A császárné azt indítványozta, hogy neveztessék el „Rose-Montebello”-nak. Az indítvány természetesen nagy lelkesedéssel el lön fogadva.

Levelezés.

Debreczeni hírek. Július 24. Városunk volt polgármestere ngos Csorba J. urnak a pozsonyi urbéri törvényszéki elnökségre lett kineveztetésével üresedésbe jött a helybeli ref. egyházi fő és főiskolai helybeli gondnoksága is; a polgármesteri teendőkkal első városi tanácsnok Szállós János ur biza-

tott meg, az egyházi főgondnokságra pedig a július 24-én tartott egyházi ülésben titkos szavazat utján 29 közül 28 szavazattal királyi tanácsos *Zsombory* Imre ur választatott el. — A ki egyházunknak a superintendentia s tractus irányában sajtóságot állását, különösen annak a főiskola ügyeire vonatkozó jogait s kötelességeit ismeri, csak örülni fog, hogy e választás oly érdemes urban özpontusult, ki egyrészt városunk s ennek lakosaihoz testvéri ragaszkodással viseltetvén, másrészt nemcsak ezeknek, de az egész egyházkerületnek méltó becsülését bírván, ismert egyenességénél, egy a valóság és iskolai ügyekben bő avatottságánál fogva az említett viszonyoknak legezölőbb alkalmazását s a vallás- és iskolaügy sarkalatos kérdéseinek megoldását közvetlen befolyásával elősegítheti. — Hiszszük, reméljük s nem kételkedünk, hogy az egyhangulag nyilvánult bizodalomnak ő méltósága is meghozandja maga részéről az áldozatot!

Az egyházkerületi gyűlés augusztus 10-én veendi kezdetét.

A helybeli tanuló-ifjúságnak mult tudósításomban közölt egyletére vonatkozólag szükségesnek látom azótai értesülés folytán megjegyezni, hogy az a helybeli tanácskar által azért nem találtatott megengedhetőnek, mivel az a fennálló egyleti törvények alá esvén, — e mellett oly szoros föltételeket tartalmazott volna, minőkre tanuló-ifjak magukat s utódaikat érvényesen nem kötelezhetik.

A helybeli *vaspályánál* említettem alkalmatlanságokra nézve az igazság érdekében tartozom nyilvánítani, hogy a debreczeni-nagyváradai nagy országútnak elzárása a vonat megérkezése után most már három óra negyedről egy negyede devalváltatott; mit is azon czélszerű intézkedés eszközölt, hogy a kocsik az indóház másik végén eleve rendeztetvén, csak az utolsó kocsik hozzátoldása szükséges s az országút felől; — őszintén ohajtanók, ha ezen óranegyedből is el lehetne még valamit engedni.

Megfoghatlan, hogy városunk disze, a *faburkolat*, ez évben még nem haladt tovább! még inkább megfoghatlan, hogy e burkolatra szánt gömbölyű fák az erdővágás helyén szanaszét hevernek földolgozatlan állapotban, még pedig kellő felügyelet nélkül; — ha az ilyeneket látja a debreczeni polgár: kétszeresen kell a fájdalmat érezni, hogy faizási minden jogából kirekesztett. De remélni kell, hogy városunk *új élénállója* ezen reászállott hiányt hovaelőbb rendbe hozatni fogja.

A *hőség* tikkasztó, a virágok elasztak, a mező kiszült, a híres Hortobágy nem ad a gulyáknak semmi tápot, a gulyakutakból kiapadt a víz; a ménest, ökörgulyát már is el kellett onnan hajtani; szarvasmarha, kivált sertés, hullani kezd, s ez így van a Hortobágy ármentesítése óta majd minden évben! — Ohajtvá várja a jótékony esőt ember, barom, növény!

A *színpad*ról is pár szót. Színezéstudatunk, úgy látszik, meghasonlott, legalább annak kell tulajdonitanunk, hogy Szilágyinét, a közönség legkedveltebbjét, régóta nem látók a színpadon; belviszonyaiba a társulatnak nem avatkozunk, de a következés mutatja, hogy a nézők száma egyik kedvezésnek föl vagy föl nem léptétől föltételeztetik. — Sajnáljuk, hogy László József veterán színész Naggyváradról hozának néhány előadásra át nem rándult. — Hegedűsné lejtöttével is csak a hírlapok kecsgettének. A napokban Kilányi és neje ügyes tánczaikban gyönyörködtünk. — Társulatunk vig és társalgási darabokban meglehetősen, de már tegnap megdöbbenve olvasók a lapot: „*Itt még nem adatott e világhírű Római hős történelmi klasszikus nagy Tragediája Shakespeare-nak, Coriolan.*” Közönség kevés számmal, mellynek egy része a darab közepén eltávozott; — vagy nem vagyunk még mi debreczeniek oda megérve, hogy illy klasszikus műben élvezetet találjunk, vagy azon poetának van igaza, ki ezen előadást így szedte versebe:

V. K. Alfonzánk, Korcsok Poldin, Mari Kertész,
K. Karolin, Szigeti, Mátrai, Dózsa, Szabó,
Sánta, Csefalvi, Lukácsai, Kovács József, Bari, Mustó,
Gyarmati, B.-Vilmos, Gyarmatiné, Szalai,
Vince, Kovács Elemér, Nagy, Várnoki, több darabonntal
Sékispir classikusát, *Coriolant* temeték.

Egyveleg.

⊙ *(II. Napoleon hulláját)* egy III. Napoleon császárnak tett engedmény folytán Bécsből Párisba fogják vinni. II. Napoleon, ki *Reichstadi herczeg* czímen ismeretes, született 1811-diki mártius 20-kán és meghalt 1832-ki július 22-én.

△ *(A Bonaparte család)* eredetileg Trevisoból származik, később Pármában volt birtokos a több tagja. A bolognai anyakönyvben is lehet nevüket olvasni. Firenzében a Gibellinékkel, vagyis a császárral tartottak és élénk pártvezérek voltak. Midőn a Gibellinék száműzettek, Empoli és Piza közt Miniottóban telepedtek ke. Itt tartózkodtak a 17-ik század elejéig, melly időtájban a Korsika szigetén levő Ajaccioba költözködtek, honnét I. Napoleon származik.

△ *(A nemes fogoly.)* La Rochefoucauld herczeg, százados az afrikai vadászrezdében, midőn Guido zsolónál az osztrákokat merészen megtámadva igen előre nyomult, megsebesült, s egy Prohaszka-ezredbeli századostól elfogatott. Midőn látta, hogy sebei kötözésére későn kerül a sor, elfogóját kérte, eresztené át a francziákhoz sebeit bekötöztetni s pénzt venni magához. Elfogója elég nagy lelkű volt engedni kérelmének. A herczeg elment, s miután sebeit bekötöztette s pénzt vett magához, visszatért ismét.

⊙ *(Klotilde herczegnő Napoleon herczeg neje)* az atyai háznál kisebb testvérei feletti felügyelettel volt megbizva, melly tisztét ő nagy gondal viselte. Midőn egyszer a palota kertjében ült s lábai előtt legkisebb huga játszadozott a fűben, alázattal egy főtisztviselő közeledett hozzá, értesítvén őt, hogy atyja a király, tanuk nélkül ohajtvána vele beszélni. A herczegnő

felkapta kis hugát s kebléhez szorítva azt, kinos sejtelemmel mondá: „Nem-sokára el kell töledek válnom.“ Kevés idő múlva visszatért kiirt szemekkel s kérdezősködő hugának kiterő feleleteket adott; most testvére, a 15 éves Hubert herczeg jött s kérte, hogy ne sirjon, Klotilde herczegnő, megigéré, hogy mosolyogni fog, ha fogadást tesz, miszerint őt mindig szeretni fogja. Hubert herczeg bement atyjához, megtudni Klotilde bánatát, de a gyermekeihez mindig szigorú király kiküldte őt. A sirás oka csak néhány napig maradt titok. Napoleon herczeg megérkezett s Klotilde herczegnőt eljegyezte. Midőn egy délután Napoleon herczeg menyasszonyával s Hubert herczeggel a nép ujjongatása közt kikocsizott, Hubert így szólt jövendő sógorához: „Herczeg, jobban mint e népet, szeretem nővéremet, tegye őt boldoggá, akkor ő a világon a legjobb feleség lesz, mint mi benne a legjobb testvért veszjük el.“ Klotilde könyezett e szavak után, Napoleon herczeg pedig illy feleletet adott: „Én szívem szerint szoktam cselekedni. A herczegnő elég szerencsés lesz, ha a franczia trónhoz közel álland.“

+ *(Az erzerumi földrengésről)* most már biztosabb és részletesebb adatokat birunk. Egy konstantinápolyi levél szerint a szerencsétlenség által sujtott egyének száma összesen 1054, ebből 375 meghalt, 616 megsebesült, s 63 hiányzik. 2000 ház, 6 mecset, 17 khan, 5 fürdő-intézet s 3 nyilvános épület dült össze, ezenkívül 1450 ház többé-kevésbé sérülést szenvedett.

+ *(Mit rejt a hálófejkötő?)* Berlinben egy vagyonos aggnő haldokló állapotában azon kívánságát fejezte ki, hogy holta után hálófejkötője fején hagyatva, vele együtt eltemetessék. A nő néhány óra múlva csakugyan meghalt. A rokonok nagyon kíváncsiak voltak arra, miért akart a meghalt, fejkötőjével együtt eltemetkezni; levették tehát fejéről a gyanus jószágot, s kutatás után bámulva vették észre, hogy nagy öszszeg papírpénz van benne elrejtve. A jó öreg néni tán olvasott valamit a görög hitregből, s azt hitte, hogy most is kell fizetni Charonnak, az alvilági hajósnak, a miért csónakján a Styx folyón átviszi a lelkeket a tulvilágba. A rokonok híven teljesítették a haldokló utolsó kívánatát: a fejkötőt is eltemették vele, természetesen, miután a pénzt, a mint illik, kivették belőle. Pedig kétségkívül ez volt a dolog veleje.

+ *(A menyasszonyok Oroszországban.)* Az oroszoknál némelly vidéken az a szokás uralkodik, hogy a menyasszony jaz egybekelés napján, a férjének engedelmség és alárendeltsége jeleül annak csizmáját este lehuzni köteles. Az is szokásban van, hogy az újdonsült férj egyik csizmájába pénzt, a másikba pedig egy kis korbácsot rejt el. Ha aztán a menyasszony azon csizmát huzza le először, mellyben a pénz van, úgy ez az övé lesz; de ha történetesen a korbácsot rejtő csizmához nyúl előbb, úgy a vőlegény menyasszonyát kétszer háromszor gyengéden megüti a korbáccsal.

+ *(Mit mindent ki nem goldolnak az emberek?)* Glasgowban él egy fűszerár, ki minden erejével oda törekszik, hogy kereskedését minél nagyobb hírbe hozhassa. E czélra talált ki egy különös módot, s annak tervrajzát közzé is tette. Az elején leírja házat s mindent a mi hozzá tartozik, azután így szól: „Ezt nyeri el egyike azoknak, kik nálam vásárolnak, de csak akkor, ha már 150,000 vásárlás (a kávé és cukor kivételével) történt nálam egyenkint 5 shillingjével. Mindenki, a ki nálam 5 shilling árut vásárol, egy erre rendelt könyvbe beiratik, s ha a vásárlások száma 150,000-re megy, ugyanannyi sorsjegyet készítek, és kinek száma kihuzatik, megkapja házatát s mindent, a mi hozzá tartozik, teher nélkül. Ha pedig a készpénzt jobban szereti, e helyett ezer font sterlinget kap minden levonás nélkül.“

+ *(Keresztyénből zsidó lett.)* Berlinben Gehrman üvegesmester máj. 29-én engedelmet kapván az evang. egyház előjáróságától vallása elhagyására, zsidó vallásra tért át, s magát a szokásos szertartásnak is aláveté. Gehrmannt ezen tette, mint mondják, a szerelem s kincsszomj vezette. Ugyanis özvegy Blum izraelita nőbe szerelmes lett, kivel hogy házassági frigyre léphessen, minthogy a nő a keresztyén hitre térni nem akart, ő tért át a nő hitére. Az egybekelés jun. 10-én csakugyan végbe ment. A férj ez alkalommal Abraham nevet kapott.

+ *(Török szokások a házassági elválás körül.)* Török törvények szerint helye van ugyan bizonyos körülmények közt az elválásnak, de a közvélemény egyáltalán ellene van ezen intézménynek, s valóban lehetőleg ritkán is nyer az alkalmazást. A házasságtörő nőre a válás büntetése van szabva, csakhogy e mellett a törvény, tekintetbe nem véve e határozatot, kötelességé teszi a férjnek, hogy vétkes nejeének, ha vétékét bevallja, s kétségtelen tanuságot ad törödelméről, megbocsásson. Ha a férj egy tanuval sem tudja neje elleni vádját igazolni, s ez magát ártatlannak vallja, a férj háromszor köteles megesküdni arra, hogy vádja alapos; de ha ellenében a nő négyszer esküszik meg ártatlanságára, ez teljesen bebizonyítottnak tekintetik, s a férj ismét behelyezni tartozik nejét minden előbbi jogaiba. — Ha török nő idegen vallású férfival követ el házasságtörést, halál a büntetés. Ettől csak úgy szabadul meg, ha kedvese a mohamedán vallásra tér át, s őt nőül veszi. Ellenkező esetben mindketten a halálnak vannak eljegyezve.

+ *(Közpülógép.)* Lymeben, Amerika Connecticut államában, Schmidt Jusztin közpülógépet talált fel, melly a vajás-edényt és a vajjal bánásmód minden eszközt egyesíti magában, s így a vajkészítés különböző ágait könnyű szerével egyesíti.

+ *(Hogy lehet a leszakított virágot hosszabb ideig frisen tartani?)* Ha a leszakított virágok, 24 órai vízbenállás után hervadni kezdenek, száraik harmadrészét mártsuk forróvízbe. Mihelyt a víz kihült, a virágok egészen felfrísnülnek; ekkor aztán a virágszálak forróvízben volt részeit levágjuk, és ismét fris vízbe teszszük.

△ *(Humboldt sirirata)* magyar fordításban így hangzik:

A mi a napfényben mozog, él, itt mind fölölélvén,
Most fürkészni tovább, a rideg éjbe leszállt.

(B. II.)

△ (A vérforrás.) Franciaországban Auvergne hegyes, sziklás és regényes vidékének egy kies sziklavölgyében új forrás fakadt fel, mely iszapos vérvörös nedvet bugyogtat fel. A környék természettudósai ezt azon körülménynek tulajdonítják, hogy a forrás vastag vörösföldrétegen jő át a föld alatt. Az Auvergne-nek kiválóan babonás népe azonban más magyarázatot ad e jelenetnek. Szerinte az idegen földön csatákban elhullt franczlák vére bugyog ott fel, hogy ne az idegen ország, de a haza földét termékenyítse.

— (Csiterás katoná.) Kemenesi-Ságról egy ujoncz, Olaszországba vitetvén, Veronából hazairt levelében kéri övét, hogy kedves csiteráját, — melylyen ügyesen tudja kiverni a magyar huszár-dalokat, küldjék el neki. És özvegy anyja s huga nem röstök, a csiterát tüstént szekér-postára adva, s bérmentesítve a szerelmes katonának valósággal el is küldték. Talán azt hitte, hogy ez varázsszer lesz a golyók ellen, mint Napoleonnak az arany gyűrű.

+ (Nagyszerű utazás léghajón.) A lapok nem rég kürtölték azt a hírt, hogy Wise léghajós Amerikából Európába léghajón szándékozik átutazni. Nemsokára aztán azt is irták a lapok, hogy ezen utazás St. Louisból Missuri államból július 1-én már kezdetét is vette. Ujabb tudósítások szerint a dolog

igy áll: Wise két más léghajós és egy újságíró társaságában csakugyan utrakelt a nevezett napon St. Louisból, de csak New-Yorkba s nem Európába, (ez utóbbi terve kivételét későbbre halasztván.) Esti 6 és 7 óra közt emelkedett föl a 60 láb széles és 150 láb magas léggolyó a levegőbe. Alján 4 1/2 láb széles és 19 láb hosszú csónak függött. Az utazás tiszta időben történt. Átrepültek az Illinois, Indiana és Ohio államokon, s tíz órai utazás után az Erie-tó fölött oly csekély magasságban repültek, hogy a földről világosan lehetett olvasni a léggolyó nevét: „Atlantic.“ Két óra múlva Fairportnál volt a golyó, s oly alant repült, hogy csaknem megérinté a vizet; azután Nyugat-Pennsylvania s Buffalon keresztül a New-yorki államba érve, déltájban épen a Niagara zuhatagja fölött lebegett; innen átszállt Canadán, s az Ontario-tavon visszarepülve Oswego közelében forgószél által megragadtattott, s folyvást lefelé szorítva, miután tuskén-bokron keresztül hurczoltatott, végre délután két óraker Adamsnál leszállt. E szerint 19 óra alatt 250 német mérföldet hagyott hátra. Ennél hosszabb légutazás még nem fordult elő a léghajósok történetében. Wise léghajója kijavitása után azonnal hozzáfog Európába átkeléséhez.

Színházi napló.

Péntek, július 22. „Szeleburdi“ Vigjáték 3 felv. Irták Bayard és Laja; ford. Egressy Béni. A czimszerepben Szerdahelyi.

Szombat, július 23. Fioretti Helena k. a. hatodik föllépteül, először: „Fiorina.“ Regényes vig opera 2 felv. Zenéjét szerzette Pedrotti. Az új opera bizonyára nem lesz kedvencz darabja színházi közönségünknek. Egyes szebb részletei mellett is meg kell vallanunk, hogy a „Fiorina“ csak olyan, mint az újabb olasz operatermek nagy része, melyek néhányszor ugyan kiállják a trombita- és dobszót, de végre is, bár még elég ifju erőben, kénytelen a csatasorból kiállni a rokkantak közé. Fioretti k. a. igen szépen énekel, a nagyszámú közönség pedig szépen otthon maradt. Mondhatni, hogy csak képviselők által jelent meg.

Vasárnap, július 24. „Huszárcsiny.“ Eredeti vigjáték dalokkal 3 szakaszban. Irta Vahot Imre. Hegedűsné igen kedves markotányosné.

Hétfő, július 25. „Othello.“ Szomorujáték 5 felv. Irta Shakespeare, ford. Vajda Péter. Komáromy-Othello, Tóth József-Jago, Priell Kornélia-Demonia.

Kedd, július 26. Fioretti Helena k. a. hetedik föllépteül, másodszor: „Fiorina.“ Regényes vig opera 2 felv. Zenéje Pedrotti-tól.

Szerda, július 27. „XII. Károly Rügen szigetén.“ Vigjáték 4 felvonásban. Angolból fordítva, A czimszerepben Rónai.

Csütörtök, július 28. Fioretti Helena kisasszony nyolczadik s utolsóelőtti föllépteül: „Puritánok.“ Opera 3 felvonásban.

Szerkesztői mondanivaló.

4598. Bekés. Sz. K. Az új kép elkészítése késleltette volna az ismertetést, mely épen most időszerű. Egyelőre vigasztalódjunk. A többi utasítás szerint.
4599. Feketehegy. L. P. Mihelyt a cikk megjelent s mi tájékozhatjuk magunkat.
4600. Munkács. L. T. Rajzokat ohajtanánk a leíráshoz.
4601. N.-Dorog. M. G. A balladát talán igen.
4602. Nevem napján. Világ és ember stb. stb. Ki nem forrott dolgok. Egy kis tűzokádó, melynek lávája még nem termékenyít.
4603. Szent Tamás. Népdal. Prózában elmondva, rimek nélkül, szebb volna az első. De még az utóbbi is.
4604. N.-Dömölk. Igazság: De verbis non dispis. — A reclamált könyv kiadója vissza fogja küldeni az előfizetési pénzt.
4605. Egy érzékeny anya, magzatja sírhalmán. Vallásos tartalmu gyűjteményben igen szép helyet foglalhatna.
4606. Levente Zoltán — — — — —
4607. Pankotai kürt. Módot fogunk találni a verszet kiadására, bár az tárgyánál fogva a rendes sorba nem tartozhatik.

4608. Kinek nincsen szeretője. Vigasztalódjék meg, s keressen kárpótlást folytonos munkálkodásban, mely, ugylátszik, nem lesz gyümölcsstelen.

4609. Bécs. K. L. A P. U. 28-ik számában bővebben volt róla szó.

4610. Sz. P. Az ígért beszélyt közbejött akadályok miatt nem kezdhettük meg.

4611. Kint és bent. Eszem azt a . . . stb. — Azt kérde ő: „Volt-e valaha oly ember, ki egyszerre nagyban kezdte volna?“ Nehéz kérdés, de azért lehetett olyan ember.

4612. K.-nak Ivou. A rajzok igen szépek. Kár, hogy már elmúlt dolgok. Kiváncsian várjuk amaz „átalános érdekűket.“ Ez utóbbi körülményt ajánljuk szives figyelmébe, s találkozásunk, reméljük, gyakoribb lesz.

4613. Kolozsvár. Gy. P. Még eddig semmi eredmény, általános pangás. A többi más uton. Nagyon meleg van.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naplár	Gör.-orosz naplár	☉ Nap- kelet nyug.		Izraellit. naplár	☾ Hold- kelet nyug.	
			kelet	nyug.		kelet	nyug.
Julius — Augusztus			Julius (ó)		Tamuz		
31 Vasárn.	B 7 Loj. Ign.	B 6 Ilon	19 D 7 Makr	4 37	7 35	29	6 27 8 21
1 Hétfő	Vasas Péter	Gertrud	20 Illés	4 38	7 34	1 Ab R.	7 53 8 44
2 Kedd	Portiuncula	L. Alfons	21 Ezechiél	4 40	7 32	2	9 20 9 3
3 Szerda	István fölta.	Lydia	22 Már. Mag.	4 41	7 30	3	10 34 9 21
4 Csütört.	Domonkos h.	Domok.	23 Trophim	4 42	7 29	4	11 54 9 42
5 Péntek	Havi Bold. A.	Ozvald	24 Krisztina	4 43	7 28	5 Eszter	0 50 10 6
6 Szomb.	Urunk színv.	Urszine	25 Anna	4 45	7 26	6 Sab.	2 24 10 37

Holdnegyed: ☾ Első negyed 5-én délután 4 óra 38 perczkor.

TARTALOM.

Dugonics András (arczkép). V. Szathmári Károly. — Égett falu. Fejes István. — Ismét néhány szó nemzeti hagyományaink és a tájszógyűjtés ügyében (vége). Debrezseni János. — A regényes Vágvolgy (folyt.) Szalka (képpel). Lupa Péter. — Verona (képpel). — Valószínű időpróféták. — Dr. Entz haszonkertészeti tanintézete. — Fátyol Károly bandája (képpel). — Tárház: Furdói élet: Al-Vácza, Várhegy. Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. Közintézetek, egyletek. Mi újság? Levelezés: Debrezseni hírek. Egyveleg. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

A Politikai Ujdonságok 30. számának főtartalma: A villafrancai békeelőzmény. — Miért kötött Napoleon oly rögtön békét? — Még nem oszoltak el a fellegek egészen. — A németországi viszály. — Heti krónika. — Tárca: Egy sveiczi nemzeti ünnep. — III. Napoleon császár. — Vidéki közlemények: M.-Vásárhely, Polgár, Szolnok, Komádi stb. Rendes rovatok.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert (lak. uri-utca 12. sz.)

Előfizetési felhívás

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok

1859. évi másodfélévi folyamára.

Előfizetési feltételek, postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordva:

- A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt 6 hónapra (jul. — dec.) 5 ft., 3 hónapra (jul. — sept.) 2 ft. 50 kr. ujp.
- A Vasárnapi Ujság külön 6 hónapra (jul. — dec.) 3 „ „ „ „
- A Politikai Ujdonságok külön 6 hónapra (jul. — dec.) 2 „ 50 „ „

☞ Tíz előfizetett példányra egy tisztelet-példány. — A pénzek bérmentes küldése kéretik. ☞

A Vasárnapi Ujság és Magyar Sajtó együtt 6 hónapra (jul. — dec.) 10 ft. ujp., 3 hónapra (jul. — sept.) 5 ft. ujp.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala,

Pesten, egyetem-utca 4-ik szám.